

Juridiska institutionen
Examensarbete höstterminen 2016
30 Hp

Blanka stämningsansökningar

En undersökning av hur blanka stämningsansökningar förhåller sig till reglerna om
ändring av talan och andra processuella regler

Sebastian Lundborg

Handledare: Anna Wallerman
Examinator: Moa Bladini

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
SYFTE	5
FRÅGESTÄLLNINGAR	5
METOD, MATERIAL, AVGRÄNSNINGAR OCH DISPOSITION	6
METOD	6
MATERIAL	8
DISPOSITION	9
AVGRÄNSNINGAR	9
ETT EXEMPEL PÅ EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN	10
A. STÄMNINGSANSÖKAN	12
BAKGRUNDEN TILL REGLERNA OM STÄMNINGSANSÖKANS UTFORMNING	12
HUR OCH NÄR TALAN VÄCKS	14
VAD EN STÄMNINGSANSÖKAN SKA INNEHÅLLA	15
FÖLJDEN AV ATT EN STÄMNINGSANSÖKAN ÄR OFULLSTÄNDIG	19
<i>Domstolens föreläggande och föreläggandets betydelse</i>	19
<i>Domstolens möjlighet att avvisa en bristfällig stämningsansökan</i>	20
<i>Utökade möjligheter att avvisa en talan</i>	24
<i>Rättens möjlighet att ogilla en talan som grundas på en bristfällig stämningsansökan</i>	26
<i>Materiell processledning</i>	28
B. ÄNDRING AV TALAN	29
VÄCKT TALAN	30
SAKEN OCH TALAN	33
OMSTÄNDIGHET, GRUND OCH VÄSENTLIGEN SAMMA GRUND	36
C. LITISPENDENS	41
D. RES JUDICATA	43
E. PREKLUSION	44
F. PRESKRIPTION	47
G. BETYDELSEN FÖR B-F ATT STÄMNINGSANSÖKAN ÄR EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN	49
ETT TEORETISKT EXEMPEL PÅ EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN	49
HUR EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN FÖRHÅLLER SIG TILL 42 KAP. RB	49
HUR EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN FÖRHÅLLER SIG TILL ÄNDRING AV TALAN	52
<i>Möjligheten att åberopa nya omständigheter till stöd för talan enligt 13 kap. 3 § 3 st RB</i>	53
<i>Möjligheten att framställa nytt yrkande på väsentligen samma grund enligt 13 kap. 3 § 1 st 3 p RB</i>	55
FÖRHÅLLET MELLAN 42 KAP. 3 § RB OCH 13 KAP. 3 § RB	55
VAD BETYDER EN BLANK STÄMNINGSANSÖKAN FÖR BEDÖMNINGAR AV LITISPENDENS OCH RES JUDICATA	59
PREKLUSION	60
PRESKRIPTION	61

SLUTSATSER	62
LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING	64
LITTERATUR	64
<i>Böcker</i>	64
<i>Artiklar</i>	65
OFFENTLIGT TRYCK	66
<i>Propositioner</i>	66
<i>Statens offentliga utredningar</i>	66
ÖVRIGA KÄLLOR	66
RÄTTSFALL	66

Inledning

Stämningensansökan är en central handling i domstolsprocessen. Den är utgångspunkten för rättegången och är avgörande för tillämpningen av en mängd olika processuella bestämmelser. Innehållet i stämningensansökan har bland annat betydelse för rättens bedömning av om en ändring av talan är tillåten eller inte.

Stämningensansökan ska bland annat innehålla ett bestämt yrkande och en utförlig redogörelse för de omständigheter som käranden åberopar till grund för sin talan. Om stämningensansökan är bristfällig ska rätten förelägga käranden att avhjälpa de brister som finns. Om käranden inte gör det kan rätten avvisa talan. Rätten får inte avvisa talan innan käranden förelagts att avhjälpa bristerna.

Det förekommer stämningensansökningar som inte innehåller det som rättegångsbalken föreskriver. Bristen kan bland annat bestå i att stämningensansökan inte innehåller någon redogörelse för de omständigheter som käranden lägger till grund för sin talan.¹ Jag använder benämningen blank stämningensansökan för en stämningensansökan som inte innehåller en redogörelse för omständigheter. Domstolarna använder på motsvarande sätt begreppet blankt överklagande för ett överklagande som inte innehåller några omständigheter och domstolsverket använder uttrycket blankt bestridande för ett bestridande i summariska processer som inte innehåller några omständigheter.² Begreppet används i uppsatsen för att försöka särskilja en stämningensansökan som saknar redogörelse för omständigheter från begreppet bristfällig stämningensansökan, som kan innefatta en mängd andra brister avseende exempelvis formaliauppgifter.

Det kan finnas flera praktiska och taktiska skäl till att en kärande väljer att ge in en blank stämningensansökan. De skälen kan vara att käranden vill skynda sig att väcka talan inom en

¹ Se exempelvis Örebro tingsrätts mål T 4356-13 och övriga fyra mål som handlades gemensamt med det.

² Se NJA 2006 s. 605, Svea hovrätt, mål T 2462-11 och Domstolsverkets tvistemålshandbok avsnitt 5.6.3.4. I ett av de mål som handlades gemensamt med T 4356-13, mål Ö 2620-14, använder svaranden begreppet blank stämningensansökan i överklagandeskriften till HD.

viss tidsfrist för att förhindra preklusion eller preskription eller för att sätta press på svaranden genom att så tidigt som möjligt inleda en rättegång.

Efter att ha pratat med yrkesverksamma jurister är min uppfattning att blanka stämningsansökningar inte bara är en teoretisk frågeställning. De fem mål som framgår av fotnot 1 visar också att det även är en praktisk frågeställning. Frågan för den här uppsatsen är att undersöka hur en blank stämningsansökan förhåller sig till rättegångsbalkens bestämmelser och syften. Uppsatsen behandlar också vilka risker och följder det kan medföra att ge in en blank stämningsansökan.

Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med uppsatsen är att ge ökad förståelse för hur rättegångsbalkens bestämmelser om stämningsansökan förhåller sig till olika processuella bestämmelser. Närmare bestämt är syftet med uppsatsen att undersöka hur blanka stämningsansökningar förhåller sig till rättegångsbalkens bestämmelser om stämningsansökan och vilka följder och konsekvenser en blank stämningsansökan kan få för ett antal olika processuella frågor.

Frågeställningar

Undersökningen utgår från följande frågeställningar.

1. Hur är rättegångsbalkens bestämmelser om stämningsansökan uppbyggda och vad syftar bestämmelserna till?

2. Hur förhåller sig bestämmelserna i 42 kap. RB till bestämmelsen om ändring av talan i 13 kap. 3 § RB?

3. Vad har det för betydelse att en stämningsansökan är blank för tillämpningen av 42 kap. RB och för bestämmelserna i 13 kap. 3 § RB om ändring av talan, 13 kap. 6 § RB om litispens och 17 kap. 11 § RB om res judicata?

4. Vad har det för betydelse att en stämningsansökan är blank för tillämpningen av vissa lagregler om talefrister vid klander och motsvarande (preklusion eller specialpreskription)?

5. Vad har det för betydelse att en stämningsansökan är blank för tillämpningen av bestämmelsen i preskriptionslagen 5 § 3 p om att en väckt talan bryter preskription?

Metod, material, avgränsningar och disposition

Metod

I artikeln *Är rättsdogmatiken dogmatisk?* (2005) menar Sandgren att det finns en viss konsensus om att en rättsdogmatisk metod innebär att fastställa vad som brukar kallas gällande rätt genom att tolka och systematisera rättskällor.³ Vissa forskare anser att den rättsdogmatiska metoden är vag och ovetenskaplig.⁴ Fördelen med den rättsdogmatiska metoden (eller den rättsanalytiska metoden som Sandgren kallar den) är att den erbjuder ett ramverk som det råder viss konsensus kring. Samtidigt är metoden flexibel i att den ger utrymme för argumentation för och emot olika lösningar. Metoden möjliggör också kritiska granskningar av och resonemang om möjliga konsekvenser av det uppfattade rättsläget.⁵ En avsikt med uppsatsen är ju att förstå om ett visst agerande, att ge in en blank stämningsansökan, är förenligt med rättegångsbalkens bestämmelser. För att möjliggöra en sådan bedömning måste man först redogöra för och även fastställa hur de relevanta reglerna i rättegångsbalken ska tillämpas. För att undersöka om blanka stämningsansökningar är förenliga med rättegångsbalkens regler och vilka konsekvenser en sådan inlaga kan få måste undersökningen först identifiera relevanta rättsregler. Därefter bearbetas rättskällor för att ge

³ Sandgren, Claes (2005). *Är rättsdogmatiken dogmatisk?* *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 118, nr 4-5, s. 648-656.

⁴ Kleineman, Jan (2013). *Rättsdogmatisk metod*. I *Juridisk metodlära*, Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), s. 21-45. Studentlitteratur, Lund, s. 26.

⁵ Sandgren (2005). *Är rättsdogmatiken dogmatisk*. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*. s. 655.

tolkningsunderlag om de relevanta rättsreglernas rekvisit och innebörd. Ett sådant tillvägagångssätt möjliggör en bedömning av blanka stämningansökningars förenlighet med rättegångsbalken. Bedömningen sker utifrån ändamålsavvägningar och kan också klargöra konsekvenserna av en sådan tillämpning.⁶ Uppsatsens metod är därför i allt väsentligt vad som brukar beskrivas som rättsdogmatisk.

En bedömning som utgår från en ändamålsavvägning kan också bidra till att ge ökad förståelse för hur en viss fråga ska bedömas. Ekelöf och Edelstam menar att utifrån en teleologisk metod bör tolkningen av ett särpräglat fall sträva efter att tillgodose samma ändamål som lagen avsett att innebära i ett klart fall.⁷ En sådant metodologiskt förhållningssätt kan användas till att bedöma om en blank stämningansökan innebär en tillämpning som är förenlig eller oförenlig med de ändamål som ligger till grund för olika bestämmelser.

För att utreda hur reglerna om stämningansökans utformning förhåller sig till andra delar av rättegångsbalkens regler studeras traditionella rättskällor. Det är av intresse för uppsatsen att utreda om det har betydelse för rättegångsbalkens systematik och förhållandet till andra regler att stämningansökan har en viss utformning, nämligen att den saknar omständigheter till stöd för yrkandet. Lindell har kallat ett sådant tillvägagångssätt för en systematisk tolkning.⁸

Att undersökningen fokuserar på de regler som framgår av frågeställningarna beror på att en blank stämningansökan rimligen kan ha betydelse just för dem. Om käranden gör gällande nya omständigheter efter att käranden har gett in stämningansökan till rätten är det av betydelse för bedömningen av om det är en ändring av talan som är tillåten eller inte. Av samma skäl är det av betydelse för om käranden ska anses ha väckt talan i rätt tid enligt lagregler om talefrister vid klander och motsvarande. Det är också av betydelse för vilken tidpunkt som domstolen ska lägga till grund för sin bedömning om det föreligger litispensens

⁶ Svensson, Eva-Maria (2014). De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion. *Juridisk Publikation*, vol. 1, s. 211-226. s. 218. (Ett sådant tillvägagångssätt har också kallats för den juridiska arbetsmetoden.)

⁷ Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik (2002). *Rättegång. H. I.* 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 85.

⁸ Lindell, Bengt (2003). *Civilprocessen.* 2 uppl. Iustus Förlag, Uppsala, s. 102.

eller res judicata. Tidpunkten för när käranden gör gällande omständigheter till stöd för sin talan är också av betydelse om en borgenär genom stämningsansökan kan få till ett preskriptionsavbrott genom att väcka talan. Preskription är i och för sig inte en processuell fråga. Kärandens möjlighet att få till ett preskriptionsavbrott genom att väcka talan är dock starkt kopplat till frågor om hur stämningsansökan ska vara utformad.⁹

Material

Underlaget för uppsatsen är i huvudsak traditionella rättskällor. Skälet till det är att traditionella rättskällor möjliggör en beskrivning och systematisering av rätten. Med sådana rättskällor avses lagtext, förarbeten, prejudikat och doktrin.¹⁰ Rättegångsbalkens förarbeten är till viss del mer än 90 år gamla. Även om sådana källor kan vara användbara för att uttyda vad som var eller avsågs vara funktionen och syftet med en viss regel är den informationen inte nödvändigtvis lämplig för hur den regeln bör uppfattas i dag. Att äldre förarbeten kan vara en mer osäker källa beror på att rättegångsbalken har förändrats och moderniserats men också dels på grund av att reglernas tillämpning har förändrats med tiden.¹¹ Förarbeten till senare förändringar av rättegångsbalken har inte samma begränsningar och är på så vis lämpligare som källa. Uppsatsen bygger också i stora delar på uttalanden i doktrin. I de fall då information har saknats i förarbeten och praxis har doktrin varit en användbar källa. Doktrin betraktas ibland som en mer osäker källa än lagtext eller förarbeten. I den rättsdogmatiska rättskälleläran anses lag, praxis och i viss mån förarbeten ha formell auktoritet. Doktrin anses däremot inte ha samma tyngd eftersom doktrin ”övertygar genom sina argument”.¹² Lagtext och förarbeten är relevanta på grund av sitt ursprung i ett demokratiskt lagstiftningsförfarande.¹³ Utifrån ett rättsdogmatiskt perspektiv är det därför problematiskt att undersökningen i stora delar baseras på uttalanden i doktrin. En slutsats riskerar att uppfattas

⁹ För ändring av talan se Lindell (2003), s. 586-587. För litispensens och res judicata se Sundin, Bertil, Karnov, lagkommentar, 42 kap. 4 § RB, fotnot 1603. För preskription och preklusion vid klanderfrist se Lindskog, Stefan (2002). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*. 2.uppl. Norstedts Juridik, Stockholm, s. 348 och s. 361.

¹⁰ Sandgren, Claes (2015). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod och argumentation*. 3 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm, s. 40.

¹¹ Pauli, Mikael & Edelstam, Henrik (2012). ”Över ån för att hämta vatten?” – en analys av ett HD-avgörande om ändring av talan. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 474-487. s. 476.

¹² Kleinman, Jan (2013). *Juridisk metodlära*, s. 28.

¹³ Kleinman, Jan (2013). *Juridisk metodlära*, s. 28.

som ett svagare argument om den saknar förankring i mer auktoritära rättskällor. Likväl kan doktrin erbjuda argument för hur ett oklart fall bör hanteras.

Disposition

I uppsatsens inledande avsnitt redogörs för ett mål där det förekom en blank stämningsansökan. Redogörelsen för målet exemplifierar vilka frågor en blank stämningsansökan kan aktualisera. Därefter följer en genomgång av systematiken och bestämmelserna i 42 kap RB. I genomgången behandlas de syften och ändamål som ligger till grund för bestämmelserna om stämningsansökans utformning. Därefter följer ett avsnitt om de bestämmelser om ändring av talan som är relevanta för uppsatsen. I avsnittet redogörs också översiktligt för reglerna och ändamålen med litispens, res judicata, klanderfrister och preskription. Redogörelsen görs med utgångspunkt i bestämmelsernas förhållande till stämningsansökan. I det avslutande avsnittet för uppsatsen undersöks vilken betydelse det har för tillämpningen av de utvalda processuella frågorna att stämningsansökan är blank.

Avgränsningar

Blanka stämningsansökningar kan förekomma i alla mål där käranden ska väcka talan vid allmän domstol genom en ansökan om stämning. En naturlig avgränsning är därför att uppsatsen inte behandlar mål där talan ska väckas på annat sätt. Uppsatsen är också avgränsad till stämningsansökningar i dispositiva tvistemål eftersom de processuella frågor som uppsatsen behandlar inte torde kunna förekomma i indispositiva mål.¹⁴

Uppsatsen utreder inte i vilken utsträckning som blanka stämningsansökningar förekommer. Såvitt jag har förstått efter samtal med praktiserande jurister finns det ingen sådan statistik.

Trots att en del av uppsatsen behandlar ett specifikt mål är uppsatsen inte en fallstudie. Avsikten med att utförligt redogöra för ett specifikt mål är i stället att målet exemplifierar hur en blank stämningsansökan kan se ut och vilka frågor som en blank stämningsansökan kan ge upphov till.

¹⁴ Ekelöf, Per Olof (1996). *Rättegång. H. II*. 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 104.

Med en blank stämningsansökan avses i den här uppsatsen en stämningsansökan som saknar en utförlig redogörelse för grunderna till stöd för talan som stämningsansökan ska innehålla enligt 42 kap. 2 § RB. En annan utgångspunkt för uppsatsen är att en blank stämningsansökan ofta, men inte nödvändigtvis, innehåller den formalia som föreskrivs enligt 33 kap. 1 § RB. Uppsatsen fokuserar sammantaget på betydelsen av kändens redogörelse för omständigheter i stämningsansökan.

Ett exempel på en blank stämningsansökan

Idén till uppsatsens ämne fick jag när jag kom i kontakt med ett antal mål som pågick mellan 2013 och 2016. Målen, som handlade om klander av slutredovisning i konkurs och överlåtelser av fordringar, aktualiserade ett stort antal frågor. En av frågorna var hur en blank stämningsansökan skulle hanteras. Det är den fråga som uppsatsen avser att vidareutveckla.

Under 2013 inledde fyra olika parter fem rättegångar vid Örebro tingsrätt mot en konkursförvaltare.¹⁵ I varje stämningsansökan hade kändens på första sidan valt att skriva att saken var klander av slutredovisning i konkurs. En sådan talan ska väckas genom en ansökan om stämning inom den klanderfrist som anges i 13 kap. 7 § konkurslagen.¹⁶

Kändena gav in stämningsansökningarna sista dagen innan klanderfristen löpte ut. Stämningsansökningarna innehöll ett yrkande om att konkursförvaltaren skulle betala ett belopp till kändens, men ingen av stämningsansökningarna innehöll någon redogörelse för omständigheter till stöd för talan. Under rubriken ”grunder” framgick i stället att kändena ansökte om anstånd med att utveckla grunderna för talan. Efter att klanderfristen hade löpt ut kom kändena för första gången in med en redogörelse för omständigheter och framställde också ett andrahandsyrkande om att konkursförvaltaren i stället skulle betala det yrkade beloppet till konkursboet.

¹⁵ Se Örebro tingsrätts mål T 4356-13 och övriga fyra mål som handlades gemensamt med det.

¹⁶ SFS 1987:672. Konkurslag.

Svaranden invände att tingsrätten skulle avvisa kärandenas talan eller ogilla den. Svaranden invände bland annat att kärandena inte hade angett grunden för talan före utgången av klanderfristen och att grunden därför var prekluderad. Svaranden invände också att käranden hade åberopat omständigheter till stöd för talan först genom kompletteringen och att kompletteringen därför var en otillåten ändring av talan. Svaranden gjorde även gällande att andrahandsyrkandet och grunden för andrahandsyrkandet var prekluderade eftersom de hade framställts efter utgången av klanderfristen och även var en otillåten taleändring.

I de delar som är relevanta för uppsatsen avvisade tingsrätten andrahandsyrkandet på den grunden att det var prekluderat eftersom käranden framställt det först efter utgången av klanderfristen. I övrigt ogillade tingsrätten svarandens avvisningsyrkande. Tingsrätten fann nämligen att kärandena inte var förhindrade enligt konkurslagens bestämmelse om specialpreskription att framställa nya omständigheter efter klanderfristen. Tingsrätten fann också att de nya omständigheter som kärandena hade åberopat genom sina kompletteringar inte var en otillåten ändring av talan. Tingsrättens skäl var att 42 kap. 3 § RB ger en kärande en rätt att komplettera stämningsansökan med yrkanden och grunder efter att stämningsansökan kommit in till rätten och att kompletteringen därför inte var en ändring av talan.

Tingsrätten ansåg att kärandenas yrkanden och uppgiften att saken var klander av slutredovisning innebar att saken var att konkursförvaltaren hade ”orsakat gäldenären skada vid fullgörandet av sitt uppdrag som förvaltare och att bolaget yrkar skadestånd”.

Två av de fem målen överklagades till hovrätten av både käranden och svaranden, huvudsakligen i andra frågor än de som är relevanta för uppsatsen. Tingsrättens beslut fick i övrigt överklagas först i samband med det slutliga avgörandet av målen. Till skillnad från tingsrätten fann hovrätten, i en fråga som uppsatsen behandlar, att det var tillåtet att framställa ett andrahandsyrkande och att anföra en grund för det efter utgången av klanderfristen. Det framgår inte av hovrättens beslut att hovrätten har tagit ställning till om det var tillåtet enligt 13 kap. 3 § RB. Hovrätten återförvisade därför det målet till tingsrätten för fortsatt

handläggning. I överklagandeskriften till HD anförde svarandeombudet att andrahandsyrkandet inte borde tillåtas eftersom det framställts efter klanderfristens utgång och att det dessutom utgjorde en ändring av talan. Målet beviljades inte prövningstillstånd i HD.

Exemplet visar alltså att det förekommer blanka stämningsansökningar vid domstol och att de kan ge upphov till några av de processuella frågeställningar som uppsatsen behandlar. Stämningsansökan i målet skiljer sig dock på en punkt från en blank stämningsansökan så som begreppet avses i uppsatsen eftersom den innehöll en, förvisso icke-obligatorisk, uppgift om vad som enligt käranden var saken. Såvitt jag har förstått benämner parter vanligtvis saken som fordran, skadestånd eller motsvarande och det finns ofta en sådan uppgift som inte är lika utförlig som den i målet.

A. Stämningsansökan

Bakgrunden till reglerna om stämningsansökans utformning

Införandet av rättegångsbalken syftade till att rättegångsprocessen ska bygga på muntlighet, omedelbarhet och koncentration.¹⁷ Den äldre rättegångsbalken byggde på ett muntligt-protokollariskt system. Den ordningen innebar att varje process bestod av en mängd sammanträden. Det ledde till att det tog lång tid att genomföra rättegångar och det ansågs vara ineffektivt.¹⁸ Ett av skälen för att införa rättegångsbalken var därför att effektivisera handläggningen och att i större utsträckning reglera förberedelsen för att uppnå en större koncentration vid huvudförhandlingen.¹⁹ En särskild problematik med den tidigare ordningen var att ”uppskovsinstitutet användes rutinmässigt”.²⁰ Den nya rättegångsbalken skulle därför bygga på koncentration av domstolsprocessen. Det skulle framför allt ske genom att införa en

¹⁷ Proposition 1986/87:89. *Om ett reformerat tingsrättsförfarande*, s. 63.

¹⁸ SOU 1926:33. Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Tredje delen. *Rättegången i tvistemål*, s. 19. Se också SOU 1982:26. Delbetänkande av rättegångsutredningen. *Översyn av rättegångsbalken I. Processen i tingsrätt Del B. Motiv m.m.* s. 25.

¹⁹ SOU 1982:26 s. 25.

²⁰ SOU 1982:26 s. 25.

tydligt strukturerad och reglerad förberedelse för att uppnå en effektiv huvudförhandling.²¹ Självva kärnan i förberedelsefasen enligt de nya bestämmelserna är därför att reda ut parternas yrkanden, grunder för talan och eventuella invändningar.²² Det är också mot den bakgrunden som reglerna om det skriftliga förfarandet, förberedelsen och kraven på stämningsansökans utformning ska förstås. Att käranden i stämningsansökan ska framställa yrkanden och de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet syftar huvudsakligen till att målet ska kunna avgöras på enklast och snabbast vis.²³

Av förarbetena till rättegångsbalken framgår att stämningsansökan skulle vara en väsentlig del av förberedelsen. Stämningsansökan ansågs vara fundamentet för den efterföljande processen och vad som framgår av ansökan ”bestämmer i det väsentliga gränserna för kärandens talan”.²⁴ Enligt den tidigare ordningen kunde käranden ansöka om stämning både muntligt och skriftligt. En ansökan skulle innehålla uppgift om vilken domstol och till vilket rättsförhållande anspråket hörde. Det ansågs inte nödvändigt att käranden specificerade några faktiska omständigheter för talan. Genom införandet av rättegångsbalken skärptes kraven på stämningsansökan för att uppnå lagstiftarens avsikt om en muntlig och koncentrerad förhandling. Avsikten var att stämningsansökan i sig skulle kunna utgöra en stor del av förberedelsen i målet.²⁵ För att rätten skulle kunna utfärda stämning ansågs det vara en förutsättning att stämningsansökan innehöll uppgift om käranden, svaranden, ett bestämt yrkande och faktiska omständigheter i form av grund för talan. Processkommissionen uttalade att brister i ansökan i första hand skulle försöka avhjälpas innan rätten avvisade ansökan.²⁶ Genom att införa detaljerade och tydliga regler för hur stämningsansökan skulle vara utformad var förhoppningen att käranden noggrant skulle överväga sin talan och att processen som helhet skulle bli effektivare. För att kraven på stämningsansökan skulle få avsedd effekt

²¹ SOU 1982:26 s. 26.

²² SOU 1982:26 s. 84-85.

²³ Prop. 1986/87:89 s. 79.

²⁴ SOU 1926:33. Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Tredje delen. *Rättegången i tvistemål*, s. 34.

²⁵ SOU 1926:33 s. 35-36.

²⁶ SOU 1926:33 s. 36.

konstaterade Processkommissionen att rätten noggrant skulle granska stämningsansökan innan rätten utfärdade stämning.²⁷

Departementschefen anförde i propositionen 1983/84:78 att reglerna om stämningsansökans utformning har ett antal huvudsakliga syften. Bland annat anfördes att stämningsansökan ska vara så utförligt utformad att svaranden ska kunna avge ett fullständigt svaromål och att rätten genom ansökan ska få tillräcklig information för att kunna bedöma olika processuella frågeställningar.²⁸

Hur och när talan väcks

Den som vill inleda en rättegång i tvistemål ska göra det genom att skriftligen ansöka om stämning, 42 kap. 1 § RB. Talan anses väckt när ansökan om stämning kom in till rätten, 13 kap. 4 § 3 st RB.

Enligt den äldre rättegångsbalken ansågs talan väckt när käranden delgavs stämningen och delgivningen sköttes av käranden. Genom rättegångsbalken införde lagstiftaren i stället huvudregeln att rätten skulle ansvara för delgivning av stämning.²⁹ Fitger et al konstaterar att det också var skälet till att tidpunkten ändrades för när talan ska anses vara väckt.³⁰

Talan anses enligt 13 kap. 4 § 3 st RB väckt när stämningsansökan kom in till rätten. Att talan anses väckt redan från det att ansökan om stämning kom in till rätten bekräftas genom NJA 2002 s. 241. HD fann att talan i tvistemål är väckt från det att stämningsansökan kom in till rätten även om talan sen återkallas och inte utfärdas.

Att käranden lägger till något eller förändrar innehållet i en stämningsansökan innebär inte att talan ska anses vara väckt vid en senare tidpunkt. Det spelar inte heller någon roll för

²⁷ SOU 1926:33 s. 36-37.

²⁸ Proposition 1983/84:78. *Om ändringar i rättegångsbalken m.m.* s. 37.

²⁹ SOU 1938:44. Processlagsutredningens förslag till rättegångsbalk II. *Motiv m.m.* s. 187.

³⁰ Fitger, Peter, Sörbom, Monika, Eriksson, Tobias, Hall, Per, Palmkvist, Ragnar & Renfors Cecilia, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zetee), kommentaren till 13 kap. 4 § 3 st RB.

bedömningen om när talan ska anses vara väckt om käranden lägger till något eller förändrar innehåller i stämningsansökan på eget initiativ eller om det sker efter föreläggande från rätten.

Vad en stämningsansökan ska innehålla

Enligt 42 kap. 2 § RB ska en stämningsansökan innehålla:

1 p. ett bestämt yrkande

2 p. en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet

3 p. uppgift om de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis och

4 p. uppgift om sådana omständigheter som gör rätten behörig, om inte behörigheten framgår av vad som anförs i övrigt.

Av den proposition som låg till grund för redaktionella och språkliga förändringar av rättegångsbalken 1987 framgår att 42 kap. 2 § RB innehåller minimikrav för vad en stämningsansökan ska innehålla.³¹ Det finns inget hinder mot att stämningsansökan innehåller annan information än vad som framgår av paragrafen.

Kravet i punkten 1 om att stämningsansökan ska innehålla ett bestämt yrkande innebär att yrkandet ska vara precist utformat och om det avser ett belopp ska det vara fastställt. Ett belopp som kan komma att behöva kompletteras och fastställas senare under processens gång anses inte tillräckligt bestämt.³² Om yrkandet avser ett föremål måste det vara individualiserat till just det föremålet.³³ Kravet på ett bestämt yrkande innebär också att det ska framgå om talan avser en fastställelse- eller fullgörelsetalan.³⁴ Det huvudsakliga syftet med att stämningsansökan ska innehålla ett bestämt yrkande är det ska motsvara innehållet i det domslut som käranden eftersträvar.³⁵

³¹ Prop. 1986/87:89 s. 188.

³² SOU 1938:44 s. 428.

³³ Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik & Pauli, Mikael (2011). *Rättegång. H. V.* 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 26.

³⁴ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V.* s. 26.

³⁵ Prop. 1986/87:89 s. 188.

Westberg menar att ett bestämt yrkande språkligt sett ska vara ”klart, entydigt och fullständigt”.³⁶ Samtidigt behöver inte ett språkligt specificerat yrkande vara samma sak som ett materiellt bestämt yrkande. Ett viktigt skäl till att det inte är tillåtet med yrkanden som kan komma att behöva kompletteras och fastställas senare under processens gång ens i svårbedömda skadeståndsmål är att rätten ska kunna meddela en tredsdom. Rätten kan inte meddela en tredsdom om yrkandet inte är fastställt.³⁷ Westberg menar också att kravet på ett bestämt yrkande har betydelse för processuella frågor om talerätt, res judicata och litispendens och regeln syftar även till att skydda svaranden genom att käranden måste klargöra vad som står på spel i processen. Vidare är ett bestämt yrkande fördelaktigt för möjligheterna att verkställa domen i ett senare skede.³⁸

Kravet i punkten 2 om att stämningsansökan ska innehålla en utförlig redogörelse för de omständigheter som käranden åberopar till grund för yrkandet innebär att käranden ska redogöra för omständigheter som har omedelbar betydelse för utgången i målet och som individualiserar yrkandet. Ett beloppsyrkande kan alltså inte sägas vara tillräckligt individualiserat om käranden inte har åberopat omständigheter till stöd för yrkandet.³⁹ De omständigheter som käranden åberopar utgör tillsammans grunden för yrkandet.⁴⁰

Kravet innebär att redogörelsen för de åberopade omständigheterna ska vara tillräckligt utförlig för att rätten ska kunna bedöma om det föreligger rättegångshinder i form av litispendens eller res judicata. Redogörelsen ska också vara tillräckligt utförlig för att rätten ska kunna bedöma om senare tillkommande omständigheter utgör en ändring av talan.⁴¹ På ett sätt kan man alltså säga att vad som utgör en tillräckligt utförlig redogörelse för omständigheter som 2 p kräver är indirekt bestämt genom att redogörelsen ska möjliggöra en tillämpning av andra processuella regler.

³⁶ Westberg, Peter (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p 1*. Juristförlaget i Lund, Lund, s. 141.

³⁷ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 26.

³⁸ Westberg (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p I*. s. 132-133.

³⁹ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 32.

⁴⁰ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § 1st 2 p RB

⁴¹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § 1st 2 p RB.

Lagstiftaren har också konstaterat att de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet kopplar det framställda yrkandet mot det bakomliggande rättsförhållandet vilket har betydelse för att bedöma frågor om rättskraften och gör det dessutom möjligt för svaranden att förstå vad saken gäller i målet.⁴² Det innebär att kändanden som minst ska åberopa sådana omständigheter som möjliggör sådana bedömningar.

Av propositionen 1986/87:89 framgår att kändanden till och med bör gå ännu längre i utformningen av stämningsansökan än vad som framgår av lagrummet. Det kan till exempel vara nödvändigt om kändanden vet att svaranden kommer att invända på ett visst sätt eller med ett visst motfaktum. I så fall bör kändanden bemöta den aspekten redan i stämningsansökan.⁴³ Lagstiftaren påpekade i samma proposition att kändanden redan i stämningsansökan utförligt bör redogöra för bakgrunden till tvisten och presentera relevanta omständigheter, dvs. även sådana omständigheter som inte är omedelbara rättsfakta. Att kändanden riskerar att lägga ner onödigt arbete på otvistiga frågor ansågs vägas upp av att processen på så vis kunde effektiviseras och att sådana omständigheter skulle förtydliga tvistefrågorna i målet.⁴⁴

Lindell menar dock att paragrafen inte innebär ett krav på att kändanden måste åberopa samtliga möjliga grunder.⁴⁵ Lindell är av uppfattningen att de olika lagändringar som syftar till att skärpa kraven på stämningsansökans utformning, exempelvis att grunden numera ska vara utförligt preciserad, i praktiken kan ha kommit att missbrukats. Lindell menar att det förekommer att svaranden löpande invänder att stämningsansökan saknar sådan precisering som krävs och att kändanden måste specificera ytterligare trots att det kan svårt eller rentav omöjligt. Kravet på precision kan därför enligt Lindell inte vara hur långtgående som helst utan måste hållas inom rimlighetens ramar.⁴⁶ Lindell anser vidare att kändanden inte behöver redogöra för de omständigheter som åberopas till stöd för talan mer utförligt än att de är

⁴² Prop. 1986/87:89 s. 189.

⁴³ Prop. 1986/87:89 s. 190.

⁴⁴ Prop. 1986/87:89 s. 189.

⁴⁵ Lindell, Bengt (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. 1 uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 191.

⁴⁶ Lindell (2003). *Civilprocessen*. s. 248.

tillräckligt tydliga för att det ska gå att uttyda talans individualisering. Individualiseringen har enligt honom i sin tur främst betydelse för bedömningar om ändring av talan, litispensens och res judicata såväl som rättens möjlighet att meddela treskodom. Lindell ser därför inte heller några hinder mot att käranden avvaktar med att utveckla omständigheterna till under förberedelsen eftersom de preklusionsregler som finns i rättegångsbalken främst avser att möjliggöra huvudförhandling.⁴⁷

Redogörelsen för de omständigheter som käranden åberopar till stöd för talan syftar till att klargöra grunden för talan och det bakomliggande rättsförhållandet. Redogörelsen ska också möjliggöra för svaranden att förstå vad yrkandet och talan avser så att svaranden kan ge in ett fullständigt svaromål och bemöta kärandens anspråk.⁴⁸

Som framgår ovan betonar Fitger et al att redogörelsen för omständigheterna ska göra det möjligt för domstolen att avgöra frågor om litispensens, res judicata och taleändringar.⁴⁹ Det är också fördelaktigt för effektiviteten i processen att käranden redan i stämningsansökan utförligt redogör för de omständigheter som åberopas till stöd för talan. En sådan redogörelse är också tillsammans med ett individualiserat yrkande en förutsättning för att rätten ska kunna meddela en treskodom.⁵⁰

Kravet i punkten 3 om att käranden ska lämna uppgift om sina bevis och vad som ska styrkas med bevisen innebär att käranden ska redogöra för de bevismedel, både muntliga och skriftliga, som åberopas och vad som ska bevisas med vart och ett av dem. Käranden behöver dock inte åberopa bevisfakta eller hjälpfakta redan i stämningsansökan, dvs. fakta som inte är omedelbart relevanta utan i stället medelbart relevanta för att ett visst rättsfaktum föreligger eller inte.⁵¹ På grund av att käranden kan ha svårt att bedöma redan i stämningsansökan vilka bevis som käranden behöver åberopa godtar domstolarna generellt sett att käranden senare uppger den bevisning som åberopas och vad varje bevis ska styrka. I NJA 2006 s. 326

⁴⁷ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. s. 192-193.

⁴⁸ Prop. 1986/87:89 s. 189.

⁴⁹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § RB.

⁵⁰ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 32-33.

⁵¹ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 35.

konstaterade HD att kändanden som utgångspunkt behöver precisera bevisningen innan förberedelsen avslutas.

Kravet i punkten 4 om att kändanden ska lämna uppgift om omständigheter som gör rätten behörig ska göra det möjligt för rätten och svaranden att ta ställning till om rätten är behörig att pröva tvisten eller inte och om svaranden är skyldig att gå i svaromål vid det forum som kändanden har valt.⁵² Om rättens behörighet framgår av vad kändanden har framfört i övrigt i stämningsansökan behöver kändanden inte lämna någon sådan särskild uppgift.

I 42 kap. 3, 4 och 5 §§ RB regleras den rättsliga följden av att en stämningsansökan inte uppfyller kraven i 42 kap. 2 § RB.

Följden av att en stämningsansökan är ofullständig

Domstolens föreläggande och föreläggandets betydelse

Om en stämningsansökan inte uppfyller de föreskrifter som framgår av 42 kap. 2 § RB ska rätten enligt 42 kap. 3 § RB förelägga kändanden att avhjälpa bristen. Rätten ska genom officialprövning konstatera om det finns någon sådan brist i stämningsansökan.⁵³ Om rätten kommer fram till att det finns en brist som är så väsentlig att stämningsansökan inte kan ligga till grund för en rättegång ska rätten förelägga kändanden att avhjälpa bristen vid äventyr av avvisning.⁵⁴ Rätten kan också förelägga kändanden att avhjälpa brister som inte är så allvarliga att de kan föranleda avvisning men ett sådant föreläggande ska däremot inte ske vid äventyr av avvisning. En part har enligt 32 kap. 1 § RB rätt till skäligt rådrum för att fullgöra något som rätten har förelagt parten att göra.

Det kan också förekomma att kändanden inte har hunnit upprätta en stämningsansökan som uppfyller föreskrifterna i 42 kap. 2 § RB, och alltså själv vet att stämningsansökan är ofullständig, och därför begär anstånd enligt 32 kap. 3 § RB med att komplettera

⁵² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § RB.

⁵³ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 3 § RB.

⁵⁴ Se 42 kap. 3 och 4 §§ och SOU 1982:26 s. 473.

stämningensansökan. Om rätten beviljar ett sådant anstånd ska rätten förena anståndet med ett föreläggande om att talan kan komma att avvisas under förutsättning att bristen är så allvarlig att den kan föranleda avvisning.

Att rätten ska förelägga käranden att avhjälpa brister i stämningensansökan motiverades enligt lagstiftaren i förarbeten till rättegångsbalken med att stämningensansökan behöver vara fullständig för att kunna fylla de funktioner som lagstiftaren avsett.⁵⁵

Eftersom talan väcks genom att käranden ger in stämningensansökan till rätten uppkommer frågan om hur man ska bedöma sådana kompletteringar av en stämningensansökan som käranden gör efter föreläggande från rätten enligt 42 kap. 3 § RB, dvs. om sådana kompletteringar ska anses vara en del av den väckta talan så som den var formulerad när stämningensansökan kom in till rätten. Fitger et al menar att om käranden framställer ett yrkande i en komplettering till stämningensansökan efter föreläggande från rätten, och yrkandet inkommer under tidsfristen för kompletteringen, ska yrkandet ändå inte anses ha framställts redan i stämningensansökan. Ett sådant yrkande borde däremot kunna preciseras.⁵⁶ Det är rimligt att anta att samma synsätt bör gälla även för sådana omständigheter till grund för talan som käranden inkommer med först efter föreläggande från rätten.

Domstolens möjlighet att avvisa en bristfällig stämningensansökan

Rätten ska enligt 42 kap. 4 § 1 st RB avvisa talan om käranden inte följer ett föreläggande om att avhjälpa en brist och om ansökan är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång.

En förutsättning för att rätten ska kunna avvisa en talan på grund av en brist i stämningensansökan är att rätten först har förelagt käranden att avhjälpa bristen. Föreläggandet ska vara tydligt i fråga om vilken brist som käranden ska avhjälpa. Av föreläggandet ska

⁵⁵ SOU 1926:33 s. 36.

⁵⁶ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 3 § RB.

också framgå inom vilken tid käranden ska avhjälpa bristen och att följderna av att käranden inte efterföljer föreläggandet är att talan kan komma att avvisas.⁵⁷

En annan förutsättning för att rätten ska kunna avvisa en talan som bygger på en bristfällig stämningsansökan är att bristen är tillräckligt allvarlig och innebär en väsentlig olägenhet.

I senare förarbeten har lagstiftaren bekräftat att även om det föreligger ett tydligt rättegångshinder som rätten ex officio ska beakta ska käranden först få möjlighet att avhjälpa rättegångshindret, om det är möjligt att avhjälpa.⁵⁸

I förarbetena till rättegångsbalken uttalade Processkommissionen att brister i en stämningsansökan som är så allvarliga att de kan leda till avvisning av talan om käranden inte efterföljer ett föreläggande om att avhjälpa dem kan vara att det inte tydligt framgår vem som är svarande, att det inte finns något bestämt yrkande eller att det inte finns några omständigheter till grund för talan. Samtidigt betonade Processkommissionen att mindre allvarliga brister inte nödvändigtvis hindrar att ansökan godtas och att stämning utfärdas.⁵⁹

Lagstiftaren införde 1987 utökade möjligheter att avvisa en talan som grundas på en stämningsansökan som inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för rättegång. Bakgrunden var att ett antal utredningar hade identifierat att domstolarna inte i tillräcklig omfattning avvisade bristfälliga stämningsansökningar utan att domstolarna i stället godtog att stämningsansökningarna innehöll brister.⁶⁰ Departementschefen konstaterade att det i praktiken inte var ovanligt att stämningsansökningar är alltför otydliga och bristfälliga även när rättegången inletts. Det ansågs medföra att rättegångarna blev mer utdragna än nödvändigt.⁶¹ Departementschefen anförde i propositionen att det av effektivitetsskäl var viktigt att det så tidigt som möjligt i processen, inte minst av hänsyn till svaranden, kunde klargöras vad processen handlar om. Departementschefen betonade vidare att domstolarna

⁵⁷ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 3 § RB.

⁵⁸ SOU 1982:26 s. 474.

⁵⁹ SOU 1926:33 s. 37.

⁶⁰ Prop. 1983/84:78 s. 38.

⁶¹ Prop. 1983/84:78 s. 39-40.

behövde göra en avvägning mellan ett mer effektivt förfarande och att tillgodose svarandens möjligheter att invända mot käromålet.⁶² Det framgick vidare att lagstiftarens uppfattning var att rätten aldrig fick godta en bristfällig eller ofullständig stämningsansökan på så vis att stämning utfärdas innan bristen avhjälpes. Lagstiftaren betonade också uttryckligen att domstolarna inte fick godta en bristfällig stämningsansökan även om kändanden uttalat att brister kommer att avhjälpas senare under förberedelsen.⁶³ Av propositionen framgår också att skärpningen av reglerna om stämningsansökans utformning skulle kunna innebära en risk för att en kändande skulle kunna göra rättsförluster på grund av strängare krav på stämningsansökan. Risken för att kändanden skulle göra rättsförluster ansågs dock föreligga framför allt i situationer där kändanden inte har ombud och på grund av okunskap kanske inte rättar sig efter reglerna eller rättens förelägganden.⁶⁴ Eftersom avvisning av en talan på grund av en brist i stämningsansökan inte hindrar att kändanden ger in en ny, fullständig, stämningsansökan ansågs det emellertid inte medföra några större rättsförluster för kändanden om talan avvisades.⁶⁵

Departementschefen anförde att en stämningsansökan som är så bristfällig att den inte utan väsentlig olägenhet kan ligga till grund för rättegång främst borde avse situationer där bristerna består i att yrkanden eller grunder behöver kompletteras.⁶⁶

Enligt samma förarbeten övervägde lagstiftaren att möjliggöra för rätten att omedelbart avvisa en talan som bygger på en bristfällig stämningsansökan utan att utfärda ett föreläggande enligt 42 kap. 3 § RB om att kändanden skulle avhjälpa en brist. Någon sådan möjlighet kom emellertid inte att införas. Flera remissinstanser ifrågasatte nämligen den praktiska nyttan med en sådan regel och gjorde gällande att det skulle kunna påverka flera rättssäkerhetsaspekter negativt.⁶⁷

⁶² Prop. 1983/84:78 s. 39.

⁶³ SOU 1982:26 s. 473.

⁶⁴ Prop. 1983/84:78 s. 38-39.

⁶⁵ Prop. 1983/84:78 s. 41, se också Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 17 kap. 11 § RB, rubriken Rättskraften hos speciella typer av avgöranden om avvisningsbeslut på grund av rättegångshinder.

⁶⁶ Prop. 1983/84:78 s. 40.

⁶⁷ Prop. 1983/84:78 s. 41.

Så sent som vid millennieskiftet ansåg lagstiftaren att domstolarnas möjligheter att hantera oseriösa eller onödiga domstolsprocesser även fortsatt var otillräckliga. Tidigare lagändringar hade syftat till att domstolarna skulle kunna använda sina resurser till mål som är tvistiga i egentlig mening och inte för oseriösa tvister.⁶⁸ Proposition 1999/2000:26 behandlar förslag om utökade möjligheter för domstolarna att kunna avvisa misskötta käromål. Det ansågs att mål där käranden av olika skäl inte presterat ett käromål som utgör ett tillfredställande underlag för domstolens prövning ofta ledde till att domstolarnas arbetsbelastning ökade påtagligt. Lagstiftaren var dock ovillig att ytterligare skärpa kraven på stämningens ansökans utformning. De krav som infördes 1987 ansågs kunna ge tillräckligt underlag för domstolarna att komma till rätta med bristfälliga stämningens ansökningar. Lagstiftaren betonade att kärandens intressen ska väga tungt på grund av svårigheterna med att utforma en fullständig stämningens ansökan. Departementschefen uttalade dessutom att ”nästan alla stämningens ansökningar i dispositiva tvistemål innehåller någon felaktighet”.⁶⁹ Trots det bedömde lagstiftaren att det inte skulle införas utvidgade möjligheter för domstolarna att avvisa bristfälliga stämningens ansökningar än vad som redan framgår av 42 kap. 4 § RB. Frågan om hur bristfälliga stämningens ansökningar ska hanteras överlämnades i stället till domstolarnas processledning.⁷⁰

Enligt Fitger et al är utgångspunkten för om en brist är tillräckligt allvarlig för att kunna leda till avvisning om ansökans yrkande och grunder inte är tillräckligt specifika för att rätten ska kunna bedöma frågor om bland annat litispens, res judicata. En sådan allvarlig brist kan också bestå i att stämningens ansökan inte är tillräckligt utförlig för att svaranden ska kunna gå i svaromål.⁷¹ Av betydelse är också om yrkanden och grunder är tillräckligt utförliga för att svaranden ska kunna ta ställning till yrkandet och bemöta de omständigheter som käranden lägger till grund för sin talan. Samtidigt kan det inte förväntas att käranden i komplexa mål

⁶⁸ Proposition 1999/2000:26. *Effektivisering av förfarandet i allmän domstol*. s. 85-86.

⁶⁹ Prop. 1999/2000:26 s. 93.

⁷⁰ Prop. 1999/2000:26 s. 93.

⁷¹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 4 § RB.

redogör för samtliga omständigheter i detalj.⁷² En bristfällig redogörelse av vilka bevis som åberopas anses typiskt sett inte vara tillräckligt allvarlig för att rätten ska avvisa talan.⁷³

Av redogörelsen ovan följer alltså att domstolen inte har rätt att avvisa en talan som bygger på en bristfällig stämningsansökan utan att rätten först förelägger käranden att avhjälpa bristen. Det betyder i sin tur att rätten inte kan avvisa ens en talan som grundas på en stämningsansökan som har så allvarliga brister att den helt saknar ett yrkande eller en redogörelse för några omständigheter. Därmed kan rätten inte heller avvisa en talan som grundas på en sådan blank stämningsansökan som avses i den här uppsatsen.

Utökade möjligheter att avvisa en talan

Som framgår av följande avsnitt ska rätten enligt 42 kap. 5 § RB utfärda stämning om rätten inte avvisar ansökan enligt 42 kap. 4 § RB. Bestämmelserna i 42 kap. bygger alltså på att rätten inte får avvisa en talan när stämning har utfärdats. Rätten ska alltså bedöma om talan ska avvisas innan rätten utfärdar stämning. HD har emellertid utökat möjligheterna för domstolarna att avvisa en talan som bygger på en bristfällig stämningsansökan även efter att stämning har utfärdats, trots att det inte framgår att det skulle finnas en sådan möjlighet enligt 42 kap. 4 § RB.⁷⁴

I NJA 1977 s. 827 hade käranden gett in en stämningsansökan med ett yrkande om skadestånd och åberopat en mängd vaga och otydliga omständigheter till grund för talan. Tingsrätten förelade käranden att utveckla grunderna för talan och efter att käranden hade gjort det utfärdade tingsrätten stämning. Svaranden invände att det förelåg väsentliga brister i stämningsansökan och att det inte gick att avge ett fullständigt svaromål. Tingsrätten utfärdade därför ytterligare ett föreläggande om att käranden fullständigt skulle ange grunderna och dessutom precisera sitt yrkande. Efter att käranden hade inkommit med ett yttrande som inte avhjälpte bristerna avvisade tingsrätten talan enligt grunderna för 42 kap. 4 § RB. Efter att hovrätten hade undanröjt tingsrättens beslut fastställde HD tingsrättens beslut

⁷² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 4 § RB.

⁷³ SOU 1982:26 s. 474.

⁷⁴ Prop. 1983/84:78 s. 41.

och fann att rätten bör ha möjlighet att avvisa en talan på grund av rättegångshinder enligt grunderna för 42 kap. 4 § 1 st RB även om stämning har utfärdats. HD anförde att det av förarbetena till 42 kap. följer att stämningsansökan ska lägga grunden för rättegången, möjliggöra svarandens svaromål och rättens bedömning av res judicata, litispendens och möjligheterna till tredskodom. HD klargjorde att det därför är viktigt att rätten tillser att stämningsansökan uppfyller de minimikrav som framgår av 42 kap. 4 § 1st RB och att det skulle strida mot god rättegångsordning att en stämningsansökan som är otjänlig som grund för rättegång skulle tillåtas när käranden inte förmåtts avhjälpa bristerna under förberedelsen.

Genom NJA 1981 s. 1188 bekräftade HD sin tidigare praxis om att en stämningsansökan kan avvisas efter att stämning har utfärdats enligt grunderna för 42 kap. 4 § RB men konstaterade att möjligheten ska tillämpas restriktivt. I målet konstaterade HD att den stämningsansökan som målet gällde var anmärkningsvärt ofullständig eftersom det bland annat inte framgick vem som hade åsamkat skadan och vad den skadegörande handlingen bestod av. HD konstaterade emellertid samtidigt att stämningsansökan ska dra upp ramarna för den kommande processen och att ansökan i målet var tillräckligt tydlig för att vara en sådan ram. Stämningsansökan möjliggjorde också för rätten att bedöma om det förelåg rättegångshinder på grund av litispendens eller res judicata. Den var också tillräckligt individualiserad för att kunna ligga till grund för tredskodom. HD beslutade därför att talan inte skulle avvisas och att tingsrätten i stället skulle verka för att käranden avhjälpte bristerna i stämningsansökan genom förelägganden eller på annat sätt.

Av redogörelsen ovan framgår att domstolens möjligheter att avvisa en talan som bygger på en bristfällig stämningsansökan har utökats genom HD:s praxis om att en sådan avvisning kan ske även efter att stämning utfärdats enligt grunderna för 42 kap. 4 § RB. Det framgår också att sådana avvisningar endast är tänkta att förekomma undantagsvis. Av rättsfallen framgår vidare att även om domstolens möjligheter att avvisa en stämningsansökan har utökats ska rätten likväl dessförinnan förelägga käranden att avhjälpa bristen.

HD:s praxis bekräftar därmed också att det inte skulle vara möjligt att avvisa ens en blank stämningsansökan enligt grunderna för 42 kap. 4 § RB utan att rätten dessförinnan har förelagt kändanden att avhjälpa bristerna.

Rättens möjlighet att ogilla en talan som grundas på en bristfällig stämningsansökan
Som framgår av föregående avsnitt ska rätten enligt 42 kap. 5 § RB utfärda stämning om rätten inte avvisar ansökan enligt 42 kap. 4 § RB.

Enligt 42 kap. 5 § 2 st RB kan rätten underlåta att utfärda stämning och i stället omedelbart meddela dom i ett mål även om stämningsansökan uppfyller de föreskrifter som framgår av 42 kap. 2 § RB. Genom en sådan dom ogillar rätten käromålet trots att det inte uttryckligen framgår av bestämmelsens ordalydelse. Förutsättningar för att det ska kunna ske är att kändandens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet eller att käromålet är uppenbart ogrundat. Om någon av de förutsättningarna föreligger får rätten omedelbart meddela dom utan att involvera svaranden genom att utfärda stämning.

Rättens möjlighet att omedelbart meddela dom enligt 42 kap. 5 § 2 st RB infördes under 1980-talet som en av flera åtgärder för att effektivisera verksamheten vid de allmänna domstolarna. Lagstiftaren hade bland annat identifierat att tingsrätterna hade problem med att det inkom stämningsansökningar som uppenbart inte kunde leda till bifall trots att stämningsansökningarna inte heller kunde avvisas.⁷⁵ Lagstiftarens uppfattning var att de redan befintliga reglerna om möjligheten att avvisa sådana mål var otillräckliga eftersom det kunde röra sig om mål där stämningsansökan formellt sett uppfyllde föreskrifterna i 42 kap. 2 § RB men där yrkanden och åberopade omständigheter var rättsligt ohållbara.⁷⁶ Avsikten med lagändringen var att underlätta hanteringen hos domstolarna och att förhindra kostsam handläggning genom att rätten omedelbart skulle kunna meddela dom utan att utfärda stämning.⁷⁷

⁷⁵ Prop. 1983/84:78 s. 42.

⁷⁶ Prop. 1983/84:78 s. 42.

⁷⁷ Prop. 1983/84:78 s. 42.

Enligt Ekelöf et al ska rekvisitet uppenbart ogrundat tolkas mycket restriktivt mot bakgrund av att regleringen i grund och botten uppkom för att förhindra vad Ekelöf et al kallar ”tokmål, där kändens talan varit rent befängd”.⁷⁸ Högsta domstolen har i NJA 1998 s. 278 och NJA 2013 s. 813 också fastslagit att möjligheten att genast meddela dom ska användas restriktivt och att rekvisitet uppenbart ogrundat ska tolkas som att det föreligger en presumtion för att en tvist är seriös och reell så som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter.⁷⁹

Att kändens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet kan sägas innebära att det saknas rättsligt stöd för käromålet. Regeln är enligt Ekelöf et al till för mål som är mer ”normala” men där grunden till stöd för talan är allt för otillräcklig eller ofullständig för att talan ska kunna bifallas. I mål där känden inte har laga skäl för talan är utgångspunkten enligt Ekelöf et al att känden av okunnighet och misstag inte uppfattat bristen i ansökan och att rätten därför bör verka för att avhjälpa en sådan brist genom materiell processledning.⁸⁰

Ett annat skäl till att möjligheten att meddela dom enligt 42 kap. 5 § RB ska tillämpas restriktivt är att rätten har en skyldighet att enligt 42 kap. 8 § RB verka för att avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i kändens framställning. I förarbeten till bestämmelsen menade departementschefen dock att möjligheten att omedelbart meddela dom inte tog sikte på situationer där rättens materiella processledning skulle kunna medföra att bristerna avhjälpes.⁸¹

Fitger et al menar vidare att 42 kap. 5 § RB ska tillämpas först efter det att rätten har förelagt känden enligt 42 kap. 3 § RB om att talan kan komma att avvisas enligt 42 kap. 4 § RB om känden inte avhjälpes bristerna.⁸²

⁷⁸ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 42-43.

⁷⁹ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁸⁰ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 43.

⁸¹ Prop. 1983/84:78 s. 43-44.

⁸² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 3 § RB.

Eftersom en blank stämningsansökan ska föranleda ett föreläggande från rätten enligt 42 kap. 3 § RB om att käranden ska avhjälpa bristerna i stämningsansökan har käranden en möjlighet att avhjälpa bristerna innan rätten skulle kunna meddela en dom enligt 42 kap. 5 § RB.

Bestämmelsen är med andra ord inte tillämplig i den situationen att käranden ger in en blank stämningsansökan.

Materiell processledning

Reglerna om utformningen av stämningsansökan är sammankopplade med reglerna om domstolens materiella processledning. Av 42 kap. 8 § 2 st RB följer att rätten under förberedelsen, efter målets beskaffenhet, ska verka för att tvistefrågor blir klarlagda och att parterna anger allt som de vill åberopa i målet. Rätten ska genom frågor och påpekanden försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.

Westberg beskriver materiell processledning som rättens verksamhet att få parterna att själva avhjälpa eventuella brister i sin talan.⁸³ Ekelöf et al menar att materiell processledning innebär att rätten berikar eller avgränsar processmaterialet.⁸⁴ Frågan om i vilken utsträckning rätten bör bedriva materiell processledning är omdiskuterad. Materiell processledning kan syfta till att förhindra att parterna gör rättsförlust på grund av misstag, okunnighet eller avsaknad av ombud. Processledningen blir då främst aktuell när en part inte själv kan tillvarata sina intressen.⁸⁵ Att rätten verkar för att en part avhjälper brister eller förtydligar processmaterialet kan också syfta till att möjliggöra en effektiv huvudförhandling. Ekelöf et al anser att rätten ska utöva den materiella processledningen på ett sätt som innebär att domstolens objektivitet och opartiskhet inte ifrågasätts och att rätten har ett förhållandevis stort utrymme att bedöma behovet av materiell processledning i varje enskilt fall efter förutsättningarna i processen.⁸⁶

Ekelöf et al menar att frågan om hur rätten bör förhålla sig när det är otydligt om parterna har åberopat ”allt som de vill åberopa i målet” enligt 42 kap. 8 § 2 st RB är både omdiskuterad

⁸³ Westberg (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p I*. s. 564.

⁸⁴ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 45.

⁸⁵ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 45-46.

⁸⁶ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 46-47.

och osäker. De menar att det finns en samsyn om att rätten i alla fall inte bör sträcka sig till att efterforska om det finns andra omständigheter som parterna kan komma att vilja åberopa.⁸⁷ Rättens materiella processledning under förberedelsen borde inte vara av betydelse för utformningen av stämningsansökan som sådan. Ekelöf et al verkar dock mena att reglerna om stämningsansökans innehåll enligt 42 kap. 2 § RB i praktiken kompletteras av 42 kap. 8 § RB om att parterna under den fortsatta förberedelsen ska ange ytterligare omständigheter och yttra sig över motpartens invändningar och åberopanden.⁸⁸

Westberg betonar att reglerna om materiell processledning inte får användas så att parten därigenom kan framställa ett nytt yrkande och på så vis får större möjlighet att ändra sin talan än vad parten annars skulle ha haft.⁸⁹

B. Ändring av talan

Av första meningen i 13 kap. 3 § RB följer att en väckt talan inte får ändras. Det är en utgångspunkt i dispositiva tvistemål enligt rättegångsbalken. Det har anförts flera skäl för och emot att en väckt talan inte ska få ändras.

Att en väckt talan inte ska få ändras har motiverats med att rättegången annars genom ändringar riskerar att väsentligen fördröjas och att det finns ett behov av att avgränsa och lägga grunden för rättegången.⁹⁰ Det har också motiverats med att det är viktigt att ta hänsyn till rätten och svarandens intressen⁹¹ och att ändringar kan medföra ökade kostnader och risker för svaranden.⁹² Ytterligare skäl för förbudet är att käranden har en möjlighet ge in en ny stämningsansökan om käranden vill pröva andra frågor än den som käranden har väckt talan om.⁹³ Förbudet motiveras också med att det finns ett behov av att tillräckligt tydligt fastställa

⁸⁷ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 49.

⁸⁸ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 47.

⁸⁹ Westberg (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p I*. s. 269.

⁹⁰ SOU 1926:33 s. 40.

⁹¹ SOU 1938:44 s. 184.

⁹² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap 3 § 3st RB.

⁹³ Nordh, Robert (2006). *Praktisk process, processens ram i tvistemål*. 2 uppl. Iustus förlag, Uppsala, s. 48.

processföremålet för att möjliggöra rättens processledning och svarandens möjligheter att invända mot käromålet.⁹⁴

För att en väckt talan borde få ändras, i alla fall till viss del, har bland annat framförts att ett förbud mot taleändringar riskerar att förhindra käranden från att uppnå sitt praktiska syfte med processen. Det har också motiverats med att det måste finnas ett utrymme för käranden att ändra sin talan med hänsyn till svårigheterna med att formulera en fullständig stämningsansökan och att käranden borde ha möjlighet att förhålla sig till de invändningar som svarande framför under rättegången.⁹⁵ Ett exempel på situation där käranden kan komma att behöva komplettera grunden är om svaranden gör en rättsinvändning vilket påkallar käranden att förhålla sig till den.⁹⁶

Förbudet mot att väckt talan inte får ändras hindrar inte att en kärande under vissa omständigheter får framställa nya yrkanden, inskränka sin talan och åberopa nya omständigheter. Det framgår av 13 kap. 3 § RB, punkterna 1-3 och 2 st och 3 st. De bestämmelser som är relevanta för uppsatsen är att käranden får framställa ett nytt yrkande enligt punkten 3 om det stöder sig på väsentligen samma grund som den väckta talan och att käranden även i övrigt får åberopa ny omständighet till stöd för sin talan enligt 3 st om saken därmed inte ändras.

Kärandens möjligheter att framställa nya yrkanden och åberopa nya omständigheter aktualiserar en bedömning av flera omdiskuterade och komplicerade processuella begrepp så som vad som är en väckt talan, vad som är väsentligen samma grund och vad saken innebär.

Väckt talan

Utgångspunkten enligt 13 kap. 3 § RB om att en talan inte får ändras utgår från begreppet väckt talan. Av redogörelsen ovan framgår att en rättegång inleds genom en skriftlig ansökan om stämning, 42 kap. 1 § RB. Talan anses väckt när ansökan om stämning kom in till rätten,

⁹⁴ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. s. 45.

⁹⁵ Ekelöf (1996). *Rättegång. H. II*. s. 133-134.

⁹⁶ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 27-28.

13 kap. 4 § 3 st RB.⁹⁷ Det är alltså talan så som den har utformats i stämningsansökan som inte får ändras, eftersom det utgör den väckta talan. Det bekräftas av att Processlagberedningen i förarbeten till rättegångsbalken uttalade att de uppgifter som käranden angivit vid anhängiggörandet av talan genom stämningsansökan ska ligga till grund för och avgränsa rättegången. Beredningen uttalade också att ändring av talan är frågan om att förändra de gränser för rättegången som käranden uppställt genom talans anhängiggörande.⁹⁸

Fitger et al menar att ett senare framställt yrkande inte ska anses vara framställt redan i stämningsansökan.⁹⁹ Westberg menar att kärandens ändringar av ett framställt yrkande i tiden mellan att en talan har väckts enligt 13 kap. 4 § RB och att stämningen utfärdats enligt 42 kap. 5 § RB kan aktualisera frågor om taleändringar enligt 13 kap. 3 § RB.¹⁰⁰ Också Ekelöf et al bekräftar att senare ändringar ska jämföras med stämningsansökans utformning.¹⁰¹ Ekelöf har redan tidigare klargjort sin uppfattning att kärandens rätt att under rättegången framställa yrkanden och åberopanden ska bedömas mot vad käranden har yrkat och åberopat i stämningsansökningen.¹⁰² Även Thornefors konstaterar att bedömningen av om det föreligger en ändring av talan ska ske mot vad som framgår av stämningsansökan.¹⁰³ Lindell har möjligen anfört en uppfattning som kan avvika från doktrinen i övrigt på så sätt att han menar att det inte ska vara avgörande hur käranden har valt att formulera sin stämningsansökan utan att sakens identitet i stället ska bedömas utifrån mer objektiva kriterier om vad som utgör saken. Att enbart utgå från vad som framgår av stämningsansökan skulle enligt Lindell kunna innebära att bedömningen av vad som utgör saken skulle variera från fall till fall.¹⁰⁴

⁹⁷ Av 13 kap. 4 § 1 st RB framgår att talan ska väckas genom stämning. Av 42 kap. 5 § RB framgår att stämning är en handling som rätten utfärdar till svaranden efter rättens granskning av kärandens ansökan om stämning. Ordet stämning överensstämmer inte med ordvalet i 13 kap. 4 § 3 st RB där det framgår att talan ska anses väckt när stämningsansökan inkom till rätten. Jag har inte hittat något stöd för att lagstiftaren har avsett någon skillnad mellan begreppet stämning i 13 kap. 4 § 1 st RB och ansökan om stämning i 13 kap. 4 § 3 st RB. Det är svårt att tänka sig att ordet stämning i 1 st skulle betyda något annat än ansökan om stämning.

⁹⁸ SOU 1938:44 s. 184.

⁹⁹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap 3. § RB.

¹⁰⁰ Westberg (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p I.* s. 116.

¹⁰¹ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V.* s. 24.

¹⁰² Ekelöf, Per Olof (1957). Ändring av talan. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 305-326. s. 305.

¹⁰³ Thornefors, Christer (December 2015, Karnov), kommentaren till rättegångsbalken, 13 kap. 3 § RB, fotnot 351.

¹⁰⁴ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken.* s. 199.

Rättspraxis bekräftar dock att kärandens senare åberopade omständigheter ska jämföras med vad käranden åberopade i stämningsansökan.

I NJA 1952 s. 535 hänvisade HD till vad som hade framgått av stämningsansökan och menade att den alternativa grund som käranden hade åberopat kunde tolkas in i vad som framgick av den. I NJA 1955 s. 352 fann HD att sådana omständigheter som käranden åberopat inte var av ”beskaffenhet att ändra den sak som genom stämningsansökan underställts domstols prövning”.¹⁰⁵ HD har också genom NJA 2011 s. 718 bekräftat att det är den väckta talan som ska jämföras med senare åberopade omständigheter vid bedömningen av om det föreligger en ändring av talan.

Att en talan anses väckt omedelbart när ansökan om stämning inkommit till rätten och inte vid en senare tidpunkt, exempelvis när stämning faktiskt utfärdas, bekräftas också av NJA 2014 s. 677. Målet avsåg fråga om svarandens möjlighet att få rikta yrkande om rättegångskostnad mot käranden trots att stämning inte utfärdats. Av målet framgår att svaranden får ställning som part direkt när ansökan har kommit in till rätten. HD konstaterar också att eftersom talan är väckt har svaranden möjlighet att vidta processuella åtgärder i målet i egenskap av part även om stämning inte utfärdats. HD påpekar vidare att svaranden i det skedet av processen ofta är omedveten om att talan faktiskt har väckts. HD uttalade dock att det förhållandet att svaranden är ovetandes om att talan väckts och att rätten inte ännu beslutat om att stämning ska utfärdas och att rättegången ska inledas i egentlig mening inte förhindrar svarandens rätt att framställa ett sådant yrkande.

Fitger menar att sådana yrkanden som käranden framställer inom en föreläggandefrist från rätten inte ska anses ha gjorts gällande redan i stämningsansökan.¹⁰⁶ Rättspraxis och doktrin bekräftar också att det är innehållet i stämningsansökan som ligger till grund för bedömningar av om senare anförda yrkanden och omständigheter är en otillåten ändring av talan eller inte. Att rätten förelägger käranden att komplettera sin framställning i stämningsansökan förändrar

¹⁰⁵ Se också NJA 1990 s. 660 där HD uttalade att frågan om käranden fick framställa ett annat yrkande än vad som framstälts i stämningsansökan regleras i 13 kap 3 § 1 st 3 p RB.

¹⁰⁶ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap 3 § RB.

alltså inte att det är den ursprungliga stämningsansökan som är utgångspunkten för bedömningar av taleändringar.

Saken och talan

HD uttalade i NJA 2011 s. 718 att begreppet saken ska ha samma betydelse i bestämmelsen om taleändring i 13 kap. 3 § 3 st RB som i bestämmelsen om domens rättskraft i 17 kap. 11 § RB. Systematiken i rättegångsbalken innebär alltså att bestämmelserna om taleändring och res judicata på så sätt ska hålla ihop genom att rättskraften av en dom ska omfatta samma frågor som käranden har åberopat och skulle kunna ha åberopat, till exempel genom en ändring av talan enligt 13 kap. 3 § 3 st RB. Käranden ska inte kunna väcka en ny talan som grundar sig på någon omständighet som har omfattats av saken i ett tidigare mål.

Enligt Fitger et al finns ingen entydig definition av begreppet talan och betydelsen anses dessutom variera beroende på vilka regler i rättegångsbalken som avses. Sammantaget avses dock med talan generellt sett kärandens talan, käromålet.¹⁰⁷ Att begreppet delvis är oklart bekräftas av Ekelöf och Edelstam som dock instämmer i att talan framförallt utgörs av käromålet.¹⁰⁸ Det anses att talan utgörs av de yrkanden och omständigheter som käranden har åberopat till stöd för det.¹⁰⁹

De bestämmelser i rättegångsbalken som reglerar frågan om saken har inte förändrats i fråga om sakens identitet sen rättegångsbalken infördes. Av motiven till rättegångsbalken framgår att om en talan har individualiserats och avgränsats genom den grund som käranden åberopat till stöd för talan innebär ett åberopande av en ny grund att saken därigenom ändras, förutsatt att den nya grunden förändrar talans individualitet.¹¹⁰ Av de ursprungliga motiven till 13 kap. 3 § RB och 17 kap. 11 § RB framgår också att i exempelvis mål om obligatoriska förpliktelser så menade lagstiftaren att om käranden åberopar en ny grund så innebär det en förändring av

¹⁰⁷ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo) kommentaren till 13 kap RB inledningen till 13 kap RB.

¹⁰⁸ Ekelöf & Edelstam (2002). *Rättegång. H. I.* s. 45.

¹⁰⁹ Pauli & Edelstam (2012). ”Över ån för att hämta vatten?” – en analys av ett HD-avgörande om ändring av talan. *SvJT.* s. 587-588. s. 474.

¹¹⁰ SOU 1938:44 s. 186.

anspråket och följaktligen också av den sak som är föremål för prövning.¹¹¹ Fitger et al menar att förarbetena till RB är utformade mot bakgrund av teorin om rättigheternas individualisering som gjorde gällande att varje processföremål utgjordes av en rättighet. Enligt teorin kunde kändens åberopande av en ny grund förändra rättighetens identitet.¹¹² Kändens skulle alltså enligt vad som framgår av motiven till 13 kap. 3 § 3 st RB vara förhindrad att åberopa en sådan grund som förändrar talans individualitet och därigenom saken. Fitger konstaterar dock att läran om rättigheternas individualisering som kan ha legat till grund för motivuttalandena till 13 kap. 3 § 3 st RB inte längre används i rättstillämpningen vilket har försvårat tolkningen av bestämmelsen.¹¹³

Genom NJA 1977 s. 618 fann HD att de yrkanden som kändens hade framställt i två olika mål tillsammans med de grunder som kändens hade åberopat till stöd för yrkandena var av betydelse för att bedöma vilken sak som skulle anses vara rättskraftigt avgjord enligt 17 kap. 11 § RB. I NJA 1984 s. 733 bekräftade HD i fråga om res judicata att kändens framställda yrkanden och grunder var av betydelse för att bedöma vad som ska anses utgöra saken men att saken omfattar även yrkanden och omständigheter som inte hade framställts i målet. HD fann vidare att saken bör ha samma betydelse i 13 kap. 3 § RB som i 17 kap. 11 § RB. I NJA 2005 s. 295 konstaterade HD att det som utgångspunkt inte rör sig om en ändring av saken om det inte har skett någon förändring av den i målet yrkade rättsföljden.

Beträffande vad som utgör saken enligt 17 kap. 11 § RB fann HD i NJA 1999 s. 520 att den negativa rättskraften, och därigenom saken, omfattade och är begränsad till yrkanden som avser samma rättsföljd och rättsföljder som är alternativa och ekonomiskt likvärdiga. I NJA 2011 s. 718 har HD bekräftat att det föreligger ett samband mellan bestämmelserna i 17 kap. 11 § RB om res judicata och bestämmelsen i 13 kap. 3 § RB om ändring av talan på så vis att vad som utgör saken ska bedömas på samma sätt enligt båda bestämmelserna. HD uttalade att sambandet innebär att kändens åberopande av en omständighet som utgångspunkt inte

¹¹¹ SOU 1938:44 s. 223.

¹¹² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 3 § 3 st RB.

¹¹³ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 3 § 3 st RB.

innebär en taleändring, om kändanden på grund av res judicata inte skulle ha möjlighet att lägga omständigheten till grund för en ny talan.

I doktrin har framförts olika teorier som syftar till att ställa upp kriterier för att identifiera vad som utgör saken. Ekelöfs respektive Olivecronas teorier framhålls som dominerande. Bedömningen av vad som utgör saken enligt 13 kap. 3 § RB försvåras av att begreppet även förekommer i andra bestämmelser i rättegångsbalken och av att HD inte entydigt följer någon av de teorier som framgår av doktrin.¹¹⁴

Ekelöfs uppfattning om hur saken ska identifieras tar utgångspunkt i att saken bör anses vara den rättsföljd som kändanden begär att rätten ska meddela i domslutet.¹¹⁵ Om kändanden åberopar en ny omständighet som inte innebär att det blir fråga om en annan rättsföljd så innebär den nya omständigheten inte heller att saken har ändrats. Ekelöfs teori har ansetts innebära att i den mån ett yrkande är oförändrat eller endast kvantitativt ändrat utgör inte åberopandet av en ny grund till stöd för talan en förändring av saken.¹¹⁶ Ekelöfs uppfattning om vad som utgör saken har också ansetts innebära en för kändanden mer generös uppfattning i fråga om i vilken utsträckning kändanden kan åberopa en ny grund.¹¹⁷ Samtidigt har Ekelöf et al konstaterat att kändanden måste individualisera yrkandet för att möjliggöra bedömningar av ändring av talan. Ekelöf et al exemplifierar problemet med att en kändande inte enbart kan framställa ett yrkande i ett kravmål och som grund ange att det föreligger en fordran. Ekelöf et al menar att kändanden måste åberopa rättsfakta som klargör vilken fordran som avses och omständigheterna kring den för att yrkandet ska kunna anses vara tillräckligt individualiserat.¹¹⁸

Olivecrona å andra sidan anser att utgångspunkten i stället är det åberopade händelseförloppet som består av kändandens yrkande och det saksammanhang som kändanden åberopat. Om kändanden åberopar omständigheter som förändrar det redan åberopade händelseförloppet

¹¹⁴ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 3 § RB.

¹¹⁵ Ekelöf, Per Olof (1950). Yrkandet, talan och saken. *Svensk Juristtidning (SvJT)*. s. 521-546. s. 529.

¹¹⁶ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. s. 54-55.

¹¹⁷ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. s. 55.

¹¹⁸ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 32-33.

innebär det en ändring av saken.¹¹⁹ Om ett yrkande stödjer sig på ett saksammanhang, eller händelseförlopp, som käranden åberopat och det är fristående från vad som käranden tidigare gjort gällande i en rättegång bör det inte vara samma sak.¹²⁰ Ekelöf och Olivecrona skiljer sig alltså i uppfattningen om hur bedömningen av om det rör sig om samma sak ska göras. Både Ekelöf och Olivecrona betonar dock att förhållandet mellan det framställda yrkandet och den grund som åberopas till stöd för yrkandet är av betydelse för att kunna bedöma vad som utgör saken.

Omständighet, grund och väsentligen samma grund

För att man ska kunna ta ställning till om det är tillåtet enligt 13 kap. 3 § RB att framställa ett nytt yrkande och göra gällande nya omständigheter är det nödvändigt att undersöka vad begreppen omständighet, grund och väsentligen samma grund innebär. Det utgör inte en ändring av talan att käranden åberopar en ny omständighet till stöd för den så länge saken inte ändras. Vad som är en ny omständighet blir därför avgörande. Som framgår av föregående avsnitt är det också av betydelse för bedömningen av saken att bestämma vad som är en sådan omständighet som ensam eller tillsammans med andra omständigheter utgör grunden. Det är också nödvändigt att förstå vad begreppet grund innebär eftersom ett nytt yrkande får framställas om det stödjer sig på väsentligen samma grund. På vilket sätt en väsentligen samma grund skiljer från grunden är också av central betydelse enligt 13 kap. 3 § RB.

Med *omständighet* enligt 13 kap. 3 § RB avses en omständighet som är av omedelbar betydelse för en viss rättsföljd.¹²¹ Ekelöf benämner en sådan omständighet som rättsfakta.¹²² Processlagberedningen uttalade i förarbetena till rättegångsbalken att med omständighet avses faktiska omständigheter som är av omedelbar betydelse för det omprocessade rättsförhållandet.¹²³

¹¹⁹ Olivecrona, Karl (1966). *Rätt och dom*. 2 uppl. Stockholm, P.A Norstedt & Söners förlag, s. 263 samt s. 317.

¹²⁰ Olivecrona (1966). *Rätt och dom*. s. 319.

¹²¹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § RB och 35 kap. 1 § RB

¹²² Ekelöf (2002) s.41, se också Gärde, Natanael (1949). *Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande: med kommentar*. Norstedt, Stockholm, s. 573.

¹²³ SOU 1938:44, s. 213.

Gärde definierar omständigheten som en faktisk omständighet som åberopats i målet och som är förenad med en viss rättsföljd i den materiella rätten.¹²⁴ Lindell gör också gällande att en omedelbart relevant omständighet är en sådan som är knuten till en viss rättsföljd.¹²⁵ Hassler menar att en omständighet så som den avses i 13 kap. 3 § 3 st RB är ett faktum som är helt självständigt i relation till vad som käranden i övrigt åberopat i käromålet.¹²⁶ Lagstiftaren har i senare förarbeten till rättegångsbalken vidare uttalat att med omständighet avses rättsfakta i form av civilrättsligt relevanta omständigheter.¹²⁷

I Skiljeförfarandeutredningens betänkande uttalas att ett åberopande av en omständighet enligt rättegångsbalken avser en omständighet som är omedelbart relevant.¹²⁸

Högsta domstolen har i NJA 2010 s. 384 uttalat att en omedelbart relevant omständighet är en sådan omständighet som kan ge anledning för rätten att komma till ett visst domslut.

Det är dock inte möjligt att avgöra vilka omständigheter som utgör rättsfakta, dvs. vad som är av omedelbar betydelse i målet, utan att koppla en viss omständighet till vad käranden yrkar i målet. Det är först i relation till yrkandet som det är möjligt att avgöra om en omständighet är av sådan omedelbar betydelse att den utgör rättsfakta.

Det är en sådan omedelbart relevant omständighet som nu har behandlats som utgör *grunden* för yrkandet, se också 42 kap. 2 § 2 p RB. Med grund för talan avses alltså inte bevisfakta eller andra omständigheter som käranden åberopar i målet.¹²⁹ Med grund avses enligt Lindell sådana materiella rättsfakta som ska åberopas redan i stämningsansökan, jfr 42 kap. 2 § 2 p RB.¹³⁰ Gärde menar att grunden består av kärandens redogörelse för de fakta som är

¹²⁴ Gärde, Natanael (1949). *Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande: med kommentar*. Norstedt, Stockholm, s. 573.

¹²⁵ Lindell (2003). *Civilprocessen*. s. 52.

¹²⁶ Hassler, Åke (1963). *Svensk civilprocessrätt*. A B. Nordiska bokhandeln, Lund, s. 121.

¹²⁷ Prop. 1986/87:89 s. 189.

¹²⁸ SOU 2015:37 s. 131.

¹²⁹ Med yrkande avses kärandens begäran om att rätten ska utföra en viss processhandling, Ekelöf (2002) s. 39. Jfr ovan om 42 kap. 1 § 1 p RB.

¹³⁰ Lindell (2003). *Civilprocessen*. s. 52.

omedelbart relevanta.¹³¹ Enligt Fitger et al består grunden av de olika rättsfakta som käranden anser innebära en viss tillämpning av en eller flera rättsregler.¹³²

Enligt 17 kap. 3 § RB får domstolen inte grunda sitt avgörande på någon omständighet som en part inte har åberopat till grund för sin talan. Det innebär inte att domstolen är bunden av lagregler eller andra bestämmelser utan endast av de omständigheter som parten har åberopat, se också NJA 1993 s. 13. Det som avgör om domstolen får grunda sitt avgörande på en viss omständighet är om parten har åberopat omständigheten på det sätt som 17 kap. 3 § RB kräver, se bland justitierådet Linds tillägg i NJA 1989 s. 614.¹³³ När man ska bestämma vilken grund som en part har åberopat är det alltså inte enbart avgörande vilka omedelbart relevanta omständigheter som avses utan också om parten har åberopat omständigheterna på rätt sätt.

För att bedöma vad som är en *väsentligen samma grund* måste man först ha tagit ställning till vad som utgör den grund som den väsentligen samma grunden ska jämföras med. Vad grunden för en talan ska anses vara redovisas i föregående avsnitt. I doktrin och praxis har följande uppfattningar redovisats om vad som är en väsentligen samma grund och hur den ska bestämmas. 13 kap. 3 § 1 st 3 p RB bygger på att det inte utgör en ändring av talan om käranden framställer ett nytt yrkande på väsentligen samma grund. Processlagberedningen anförde i förarbetena till rättegångsbalken att starka lämplighetsskäl talade för att käranden borde få framställa ett nytt yrkande som käranden av misstag inte hade framställt när talan väcktes eller framställa nytt yrkande om en ny omständighet hade inträffat under rättegången.¹³⁴

Processlagberedningen exemplifierade ett tillåtet yrkande på väsentliga samma grund med att käranden i en skadeståndstalan på grund av skadegörande handling kan framställa ett nytt yrkande om ersättning för framtida men. Processlagberedningen konstaterade också att käranden i mål om periodiska prestationer får framställa ett nytt yrkande om en senare

¹³¹ Gärde (1949). *Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande: med kommentar*. s. 573.

¹³² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 2 § 1 st 2 p RB.

¹³³ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 17 kap. 3 § RB.

¹³⁴ NJA 1938:44 s. 185

förfallen prestation.¹³⁵ Enligt Nordh ska begreppet väsentligen samma grund förstås som en grund som bygger på delvis samma omedelbart relevanta omständigheter, men alltså inte identiska omständigheter.¹³⁶ Enligt Fitger et al innebär begreppet att möjligheten att framställa ett nytt yrkande på väsentligen samma grund ett större utrymme än om det hade krävts att det var samma grund.¹³⁷ Hassler å sin sida menar att den ursprungliga grunden och en väsentligen samma grund ska vara i huvudsak densamma.¹³⁸

HD har i ett antal mål behandlat frågor om när nya yrkanden ska anses stödja sig på väsentligen samma grund.

I NJA 1995 s. 644 hade ett konkursbo till stöd för sitt yrkande åberopat grunden att svaranden vid fullgörandet av sitt uppdrag agerat oaktsamt på grund av bristande kontroll och organisation av verksamheten och till stöd för yrkandet hänvisat till en viss kreditförsäkring. Under förberedelsen frånföll konkursboet den först åberopade kreditförsäkringen och gjorde i stället gällande en rätt till betalning enligt tre andra kreditförsäkringar med ett lägre belopp än det först yrkade beloppet. HD ansåg att yrkandet var tillåtet eftersom det stödde sig på väsentligen samma grund då konkursboet hade åberopat att oaktsamheten berodde på i brister i organisationen och styrelsens generella direktiv och inte enskilda beslut.

I NJA 1996 s. 553 hade käranden yrkat ersättning enligt ett visst transportavtal. Käranden ändrade sedan sitt yrkande till ett högre belopp på grund av ett annat transportavtal mellan samma parter. HD fastställde hovrättens beslut som innebar att det ursprungliga yrkandet och det ändrade yrkandet grundade sig på olika transportavtal och att det ändrade yrkandet därför inte stödde sig på väsentligen samma grund som det tidigare yrkandet.

I NJA 2003 s. 460 om klander av bodelning yrkade käranden att ett bodelningsbeslut skulle ändras så att svaranden skulle utge ett visst belopp. Under förberedelsen i tingsrätten ändrade

¹³⁵ NJA 1938:44 s. 185.

¹³⁶ Nordh (2006). *Praktisk process, processens ram i tvistemål*. s. 61.

¹³⁷ Fitger et al, *Rättegångsbalken* (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 14 kap. 1 § RB.

¹³⁸ Hassler (1963), *"Svensk civilprocessrätt"*. s. 121.

käranden sitt yrkande till ett högre belopp och åberopade samtidigt en ytterligare fordran till stöd för yrkandet. Käranden framställde också ett andrahandsyrkande om skevdelning. HD fann att talan om klander av bodelning grundade sig på invändningen mot bodelningen som sådan och att käranden därför hade rätt att på väsentligen samma grund framställa andra yrkanden som avsåg bodelningen.

I NJA 2011 s. 718 hade käranden väckt talan om skadestånd mot en bank och som grund åberopat att banken agerat oaktsamt enligt avtal och underlåtit att informera om risker med placeringar, brustit i lämplighetsprövningen och inte anpassat rådgivningen till kärändens kunnande och ändå genomfört investeringar som käränden hade förlorat pengar på. Käranden ändrade sitt yrkande och åberopade bland annat att banken brustit mot lagen om värdepappersrörelse och avrått från en investering som lett till skada för käränden. HD fann att den ursprungliga grunden för talan var att banken var skadeståndsskyldig på grund av sin oaktsamma rådgivning och kapitalförvaltning och att den grunden inte hade ändrats genom att käränden anfört ett nytt hypotetiskt händelseförlopp. HD:s bedömning var att det var fråga om ett nytt yrkande på samma grund och alltså inte ett nytt yrkande på en väsentligen samma grund.

2011 års avgörande har debatterats och även kritiserats i doktrin.¹³⁹ Den debatten visar hur svårt det kan vara att bestämma vad som är en grund. Den svårigheten bekräftas också av att både tingsrätten och hovrätten kom fram till att kärändens ändrade yrkande inte ens byggde på väsentligen samma grund som den ursprungligen åberopade grunden. HD fann däremot att det till och med var fråga om samma grund. Pauli och Edelstam ifrågasätter HD:s slutsats att grunden inte skulle ha ändrats och gör gällande att grunden var förändrad eftersom även hypotetiska förhållanden bör betraktas som omständigheter och rättsfakta till stöd för en talan.¹⁴⁰ Justitierådet Lindskog som deltog i HD:s avgörande svarade Pauli och Edelstam i *SvJT*. Lindskog upprepade vad som framgår av HD:s avgörande om att grunden för talan var

¹³⁹ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 3 § 3st RB.

¹⁴⁰ Pauli & Edelstam (2012). "Över ån..."- en duplik. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 760-764. s. 760.

oförändrad och att käranden endast hade ersatt ett hypotetiskt händelseförlopp med ett annat hypotetiskt händelseförlopp och att det inte utgjorde en ändring av talan.¹⁴¹

C. Litispendens

Enligt 13 kap. 6 § RB får en ny talan inte tas upp till prövning om samma fråga redan prövas i en pågående rättegång mellan samma parter. Bestämmelsen om litispendens motiveras bland annat av processekonomiska skäl genom att bestämmelsen förhindrar att flera rättegångar pågår mellan samma parter om samma fråga.¹⁴² Fitger et al har anfört att ett annat skäl för bestämmelsen är att förhindra motstridiga domar.¹⁴³

Litispendens innebär att en pågående rättegång om samma fråga med samma parter medför att en senare väckt talan ska avvisas på grund av rättegångshinder.¹⁴⁴ Den pågående rättegången utgör ett rättegångshinder för den senare väckta talan.

För att litispendens ska föreligga krävs att det föreligger identitet mellan frågorna i de två målen och att det är samma parter. Enligt motiven till rättegångsbalken föreligger litispendens om yrkandet i den senare rättegången helt täcks av yrkandet i den redan pågående rättegången.¹⁴⁵ För att litispendens ska föreligga förutsätts att rättegångarna omfattar samma parter men inte att partsställningen är samma i rättegångarna. Fitger et al betonar att en väckt talan som har samma partsställning och samma yrkande som en pågående rättegång inte i sig innebär att det föreligger litispendens. Det skulle exempelvis kunna vara fråga om återkommande krav om hyra om samma belopp mellan samma parter men för olika tidsperioder.¹⁴⁶ Begreppet rättegång är enligt Lindell analogivis tillämpligt. Det medför att

¹⁴¹ Lindskog, Stefan (2012). Om att gå över ån – en replik. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 587-590. s. 587.

¹⁴² Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif & Edelstam, Henrik (2006). *Rättegång. H. III. 7* uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 267.

¹⁴³ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 6 § RB.

¹⁴⁴ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 6 § RB.

¹⁴⁵ SOU 1938:44 s. 188.

¹⁴⁶ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 6 § RB.

litispændens också kan föreligga när det pågår ett ärende eller om det pågår ett skiljeförfarande om samma fråga.¹⁴⁷

Som framgår ovan finns det ett samband mellan bestämmelsen om litispændens enligt 13 kap. 6 § RB och bestämmelsen om rättskraft enligt 17 kap. 11 § RB. Högsta domstolen har i NJA 1999 s. 520 fastställt att ett rättegångshinder enligt 13 kap. 6 § RB i princip föreligger i samma utsträckning som en lagakraftvunnen dom innebär rättegångshinder enligt 17 kap. 11 § RB på grund av negativ rättskraft. Om en lagakraftvunnen dom i den pågående rättegången hade inneburit att den senare väckta talan skulle ha avvisats på grund av domens negativa rättskraft ska en senare väckt talan också avvisas på grund av litispændens medan den första rättegången pågår.¹⁴⁸ HD konstaterade att rättegångshinder enligt 13 kap. 6 § RB och 17 kap. 11 § RB innebär att kârânden inte får väcka en ny talan om samma fråga även om kârânden till stöd för yrkandet åberopar en annan grund än den som prövats tidigare. Litispændens förhindrar däremot inte att en part väcker talan om samma fråga om yrkandet stödjer sig på en omständighet som inträffat senare och som inte har kunnat åberopas i den pågående rättegången. HD fastslog också att det är gemensamt för 13 kap. 6 § RB om litispændens och 17 kap. 11 § RB om res judicata att bestämmelserna syftar till att samma rättsföljd inte ska bli föremål för två rättegångar. HD fastslog att det fanns ett behov av en tydlig och lättillämpad regel. Bestämmelserna om negativ rättskraft och litispændens är därför begränsade till yrkanden som avser samma rättsföljd eller en rättsföljd som är alternativ och ekonomiskt likvärdig.

Ekelöf et al menar att bedömningen av om det föreligger litispændens ska göras enligt samma kriterier som används för att bedöma om en rättegång förhindras av en tidigare doms negativa rättskraft.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Lindell (2003). *Civilprocessen*. s. 329.

¹⁴⁸ Pauli, Mikael (2009). Föreligger litispændens när omfattningen av en framtida doms rättskraft är osäker? *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 735-747 s. 735. Se också HD:s beslut 2013-06-11 i mål B 4946-12, HD:s domskäl, p. 69.

¹⁴⁹ Ekelöf et al (2006). *Rättegång. H. III*. s. 270-271.

Litispændens föreligger från det att en stämningssansökan inkommit till rätten, 13 kap. 4 § 3 st RB.¹⁵⁰ För att rätten ska kunna bedöma om det föreligger litispændens är det centralt hur käranden har avgränsat sin talan genom yrkanden och grunder i stämningssansökan.¹⁵¹ Rätten ska ex officio beakta om det föreligger rättegångshinder på grund av litispændens och frågan ska prövas så snart det finns anledning till det, 34 kap. 1 § 1 och 2 st RB. I praktiken är det dock ofta av betydelse att en part påpekar att det kan föreligga litispændensverkan.¹⁵²

D. Res judicata

En dom som har vunnit laga kraft vinner rättskraft. Det innebär bland annat att den sak som har avgjorts genom domen utgör hinder för att en ny rättegång om samma sak kan tas upp till prövning. Det framgår av 17 kap. 11 § RB. HD har i NJA 1977 s. 618 konstaterat att res judicata innebär en trygghet för parterna genom att en slutligt avgjord fråga inte kan bli föremål för en ny prövning. Att samma sak inte kan prövas igen innebär också att parterna tvingas till att vara omsorgsfulla i sin processföring vilket ökar sannolikheten för en materiellt riktig dom.¹⁵³ Fitger et al betonar också att rättskraften innebär att parterna kan rätta sig efter domslutet i processen.¹⁵⁴

Högsta domstolen har genom NJA 1984 s. 733 uttalat att saken enligt 13 kap. 3 § RB bör förstås på samma sätt som saken enligt 17 kap. 11 § RB. Ekelöf et al menar på samma sätt att man vid bedömningen av om en talan förhindras av res judicata enligt 17 kap. 11 § RB bör tillämpa samma kriterier av sakens identitet som vid ändring av talan enligt 13 kap. 3 § RB.¹⁵⁵ Fitger et al menar dock att till följd av senare rättspraxis där även alternativa yrkanden har prekluderats genom domens negativa rättskraft är saken enligt 17 kap. 11 § RB troligen mer omfattande än saken enligt 13 kap. 3 § RB.¹⁵⁶

¹⁵⁰ SOU 1938:44 s. 187.

¹⁵¹ Nordh (2006). *Praktisk process, processens ram i tvistemål*. s. 19.

¹⁵² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 6 § RB.

¹⁵³ Ekelöf (1996). *Rättegång. H. II*. s. 176-177.

¹⁵⁴ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 17 kap. 11 § RB.

¹⁵⁵ Ekelöf et al (2006). *Rättegång. H. III*. s. 189-190.

¹⁵⁶ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 17 kap. 11 § RB.

För att bedöma om den tidigare domen avser samma sak som en senare väckt talan är det nödvändigt att ta hänsyn till samma omständigheter som kan konstituera saken och som ska prövas vid bedömning av ändring av talan enligt 13 kap. 3 § RB. Jag hänvisar i de delarna till redogörelsen ovan.

Rätten ska ex officio beakta om det föreligger rättegångshinder på grund av att en sak redan är rättskraftigt avgjord och frågan ska prövas så snart det finns anledning till det, 34 kap. 1 § 1 st och 2 st RB. Fitger et al påpekar att det, likt i fråga om litispendens, i praktiken ofta är först när en part gör gällande res judicata som rätten får kunskap om att det kan föreligga ett rättegångshinder.¹⁵⁷

E. Preklusion

Med preklusion avses i uppsatsen att käranden förlorar sin materiella rätt om käranden inte väcker talan inom den talerätsfrist som framgår av lag.¹⁵⁸ I flera av de avgöranden som redovisas nedan har domstolarna benämnt konsekvensen av att käranden inte har väckt talan inom en lagstadgad tid som just preklusion. Lindskog använder i stället begreppet specialpreskription för samma fråga.¹⁵⁹ Det har ansetts att sådana regler som har avskärande verkan motiveras med att de bidrar till rättsklarhet, trygghet och förutsebarhet för parterna.¹⁶⁰

Den omständigheten att det finns en lagstadgad preklusionsfrist väcker frågan om käranden får genomföra en ändring eller en justering av talan efter preklusionsfristen.¹⁶¹ Det väcker också en fråga om och i så fall hur sådana ändringar och justeringar förhåller sig till bestämmelsen om ändring av talan i 13 kap. 3 § RB.

¹⁵⁷ Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 17 kap. 11 § RB.

¹⁵⁸ Lindell använder begreppet materiell preklusion för att särskilja frågan om vad han kallar materiella avskäranderegler från exempelvis sakbehandlingspreklusion, se Lindell (1993) s. 81 och s. 1.

¹⁵⁹ Lindskog, Stefan (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*, 3 uppl. Norstedts juridik, Stockholm s. 375.

¹⁶⁰ Lindell (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken*. s. 1.

¹⁶¹ Thornefors, Christer (December 2015, Karnov), kommentaren till rättegångsbalken 13 kap. 3 § RB, fotnot 359.

I NJA 1990 s. 366 hade käranden efter utgången av den ettåriga återvinningsfristen i 4 kap. 20 § konkurslagen ändrat sitt yrkande. HD menade att frågan inte tidigare hade prövats av HD. HD konstaterade att det nya yrkandet utgjorde en ändring av talan som var tillåten enligt 13 kap. 3 § RB och fann dessutom att rätten att ändra en talan enligt rättegångsbalkens regler i mål där det föreligger särskilda bestämmelser om att talan ska väckas inom viss tid ska lösas utifrån varje enskild sådan regel och tidsfrist. HD slog fast att en taleändring som är tillåten enligt 13 kap. 3 § RB bör vara tillåten även efter den särskilda talefristens utgång om inte särskilda ändamålsskäl för den tillämpliga regeln om talefrist talar i en annan riktning. I målet ansågs det inte föreligga några sådana särskilda ändamålsskäl och HD tillät därför det nya yrkandet.

HD:s avgörande genom NJA 1990 s. 366 har återgivits i senare mål.

I NJA 1996 s. 751 hade käranden åberopat en ny grund vid klander av skiljedom efter att klanderfristen hade löpt ut och efter att tingsrätten hade beviljat käranden anstånd med att precisera grunderna för talan. HD hänvisade till sitt tidigare avgörande i NJA 1990 s. 366 och uttalade att de principer som framgått av det målet om ändringar av talan när det föreligger en särskild klanderfrist även är tillämplig vid åberopandet av en ny grund i en sådan talan. HD fann att den nya grund som käranden hade åberopat inte kunde anses förändra saken i målet och att taleändringen därför var tillåten enligt 13 kap. 3 § RB. HD fann dock att det för skiljeförfaranden föreligger sådana särskilda ändamålsskäl som gör att en part inte får åberopa en ny grund till stöd för sin talan efter klanderfristens utgång. HD fastställde därför underrätternas avvisningsbeslut.¹⁶²

I NJA 1990 s. 660 fann HD att i mål om klander av arrendesyn där talan ska väckas inom viss tid är käranden inte förhindrad att ändra sin väckta talan efter talefristens utgång om ändringen är tillåten enligt 13 kap. 3 § RB.

¹⁶² Målet prövades mot den äldre lagen (SFS 1929:145) om skiljemän. I och med införandet av nya lagen om skiljeförfarande är parterna uttryckligen förhindrade att efter klanderfristen åberopa ny grund till stöd för talan, jfr 34 § 3 st lag (SFS 1999:116) om skiljeförfarande.

HD hänvisar i domskälen i NJA 1990 s. 660 till Lindskogs redogörelse i boken *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid* för vilka klanderfrister som förhindrar eller tillåter en taleändring efter klanderfristens utgång. Lindskog sammanfattar vad han anser är gällande rätt på följande sätt:

Det föreligger inte sådana särskilda ändamålsskäl som förhindrar käranden från att göra en taleändring efter klanderfristens utgång om den är tillåten enligt 13 kap. 3 § RB i mål om återvinning i konkurs enligt 4 kap. 20 § konkurslagen, klander av arrendesyn enligt 9 kap. 28 § jordabalken, klander av bodelning enligt 17 kap. 8 § äktenskapsbalken och klander av testamente enligt 14 kap. 5 § ärvdabalken.

Särskilda ändamålsskäl föreligger för att det inte är tillåtet att göra en taleändring efter klanderfristens utgång även om den är tillåten enligt 13 kap. 3 § RB i mål om klander av skiljedom enligt lagen om skiljemän, aktiebolagsrättslig klander av bolagsstämmobeslut, talan motsvarande 7 kap. 51 § aktiebolagslagen för andra associationsformer och klander av slutredovisning i konkurs enligt 13 kap. 7 § konkurslagen.¹⁶³

Rättsläget efter HD:s avgörande genom NJA 1990 s. 366 torde alltså vara att frågan om en talan får ändras efter utgången av en lagstadgad preklusionsfrist först ska bedömas enligt reglerna om ändring av talan i 13 kap. 3 § RB och därefter enligt den tillämpliga regeln om talefrist för att avgöra om särskilda ändamålsskäl ändå talar för att en ändring inte är tillåten.

¹⁶³ Lindskog, Stefan (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*, 3 uppl. Norstedts juridik, Stockholm, s. 374-375. För 4 kap 20 § KL se NJA 1990 s. 366, för JB 9 kap 28 § se NJA 1990 s. 660, för ÄktB 17 kap 18 § se NJA 1997 s. 62, NJA 2003 s. 460, för ÄB 14 kap 5 § se NJA 2005 s. 295 och för klander av skiljedom enligt lagen om skiljemän se 1996 s. 751.

F. Preskription

Med preskription avses att en fordran som är preskriberad inte längre kan göras gällande mot gäldenären med hjälp av domstol eller exekutiv myndighet annat än genom kvittning.¹⁶⁴ I doktrin har bland annat anförts att preskription utgör en trygghet för gäldenären att inte bli utsatt för krav från borgenären som är allt för gamla.¹⁶⁵

Genom att få till ett preskriptionsavbrott enligt 5 § PreskL kan borgenären se till att tiden för preskription skjuts upp, jfr 6 § PreskL.¹⁶⁶ Preskriptionsavbrott kan ske, förutom att gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt mot borgenären, att borgenären ser till att gäldenären får ett skriftligt krav eller skriftlig erinran genom att borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen i ett rättsligt förfarande.

Utgångspunkten för att ett krav från borgenären ska ha preskriptionsbrytande verkan är sammanfattningsvis att borgenären har preciserat kravet så att gäldenären kan avgöra vilket krav som avses.¹⁶⁷ HD har i NJA 2005 s. 843, som rörde en skadeståndsfordran, allmänt uttalat att kravet på precision av den fordran som avses inte bör vara mer långtgående än kravet på hur käranden ska precisera vad som utgör saken i ett visst mål. Även Jacobson verkar vara av uppfattningen att HD:s uttalande i fråga om hur preciserat ett anspråk behöver vara innebär att käranden inte behöver vara mer precis i ett utomrättsligt krav än om motsvarande krav hade framställts i en rättegång.¹⁶⁸ Av avgörandet framgår vidare att om kravet är skadeståndsrättsligt krävs för preskriptionsbrytande verkan att kravet innehåller en redogörelse för händelseförloppet och en uppgift om att borgenären har ett anspråk mot gäldenären. I doktrin har framförts att det är svårt att säga hur ingående borgenären måste precisera och redogöra för en viss fordran för att kunna uppnå ett preskriptionsavbrott. Det

¹⁶⁴ Mellqvist, Mikael & Persson, Ingemar (2011). *Fordran & skuld*, 9 uppl. Iustus förlag, Uppsala, s. 91.

¹⁶⁵ Tiberger, Hugo (1996). *Fordringsrätt*. 7 uppl. Juristförlaget, Stockholm.

¹⁶⁶ SFS 1981:130. Preskriptionslag.

¹⁶⁷ Lindskog (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*. s. 292.

¹⁶⁸ Jacobson, Herbert (2005). Vad kan en skadevållare behöva veta om sin förpliktelse? *Juridisk Tidskrift*, Vol. 4, häfte 2005/2006, s. 889-893. s. 892-893.

torde räcka att borgenären redogör för ett visst händelseförlopp, att borgenären har ett anspråk mot gäldenären och att borgenären inte behöver åberopa en rättslig grund för fordran.¹⁶⁹

Om borgenären vidtar en preskriptionsavbrytande åtgärd genom att väcka talan är tidpunkten för preskriptionsavbrottet när stämningsansökan kommit in till rätten, se 5 § 3 p PreskL. Enligt 13 kap. 4 § 3 st RB ska talan anses vara väckt när stämningsansökan gavs in till rätten. Av förarbeten till preskriptionslagen framgår att det är från den tidpunkten som en väckt talan har preskriptionsbrytande verkan.¹⁷⁰ Ekelöf menar att en borgenär endast behöver ge in en stämningsansökan till rätten innan fordran preskriberas för att förhindra att preskription inträder.¹⁷¹ Även Forsström konstaterar att preskriptionsavbrottet sker vid den tidpunkt då käranden ger stämningsansökan eller framställer ett yrkande.¹⁷² Det framgår dock inte om vare sig Ekelöf eller Forsström anser att det har betydelse om stämningsansökan är fullständig eller bristfällig på så vis som avses i den här uppsatsen.

När det gäller kravet på vad en stämningsansökan ska innehålla för att ha preskriptionsbrytande verkan är utgångspunkten att den ska ha motsvarande precision som om kravet hade framställts utomrättsligt.¹⁷³ Det har också anförts att det borde ställas förhållandevis höga krav på att fordran är fullständigt angiven för att en väckt talan ska ha preskriptionsbrytande verkan.¹⁷⁴ Det har anförts att borgenären inte ska hamna i ett bättre läge genom att i en rättegång underlåta att i tillräcklig utsträckning precisera kravet än den borgenär som utomrättsligt framställer ett på motsvarande sätt bristfälligt preciserat krav.¹⁷⁵ Om käranden ändrar sin talan enligt 13 kap. 3 § RB eller i övrigt justerar den så att den efter justeringen uppfyller kravet på precision för ett preskriptionsavbrott ska preskriptionsavbrottet

¹⁶⁹ Mellqvist & Persson (2011). *Fordran & skuld*. s. 95.

¹⁷⁰ Proposition 1979/80:119, Preskriptionslag s. 56. Se också Fitger et al, 13 kap. 4 § 3st RB om betydelsen för preskriptionsavbrott. Se också Forsström Jan (1982). *Preskription av fordringar, Kommentar till den nya lagen*. Liberförlag, Stockholm s. 51.

¹⁷¹ Ekelöf (1996). *Rättegång. H. II*. s. 104.

¹⁷² Forsström (1982). *Preskription av fordringar, Kommentar till den nya lagen*. s. 52.

¹⁷³ Lindskog (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*. s. 361.

¹⁷⁴ Rodhe, Knut (1994). *Obligationsrätt*. Norstedts Juridik, Lund, s. 685.

¹⁷⁵ Lindskog (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*. s. 361.

inte ha skett förrän vid tidpunkten för ändringen. Preskriptionsavbrottet ska då inte anses ha skett redan vid tidpunkten för när talan väcktes.¹⁷⁶

Den omständigheten att käranden riskerar att inte lyckas uppnå preskriptionsbrytande verkan med sin stämningsansökan, om den är bristfällig eller otydlig, är en risk som käranden bör bära i processen på samma sätt som om käranden genom taleändring eller på annat sätt tvingas ändra eller korrigera sin talan. Sådana ursprungliga brister och otydligheter kan leda till att preskription redan har inträffat när käranden väl gör de nödvändiga ändringarna.¹⁷⁷

G. Betydelsen för B-F att stämningsansökan är en blank stämningsansökan

För att tydliggöra de problem som kan uppstå vid en komplettering av en blank stämningsansökan följer nedan ett teoretiskt exempel.

Ett teoretiskt exempel på en blank stämningsansökan

Stämningsansökan

Parter: Kärande A Svarande B

Yrkande: B ska till A utge 10 000 kronor.

Grund till stöd för talan: A avser att utveckla grunderna till stöd för talan i en senare inlaga.

Hur en blank stämningsansökan förhåller sig till 42 kap. RB

Stämningsansökan i exempel 1 innehåller ett sådant bestämt yrkande som den ska innehålla enligt 42 kap. 2 § 1 p RB. Yrkandet är precist och individualiserat till ett fastställt belopp och av yrkandet framgår att talan är en fullgörelsetalan.

¹⁷⁶ Lindskog (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid*. s. 361.

¹⁷⁷ Westberg (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p I*. s. 254.

Stämningensansökan saknar däremot en utförlig redogörelse för de omständigheter enligt 42 kap. 2 § 2 p RB som käranden åberopar till grund för yrkandet. Stämningensansökan är därför bristfällig.

Stämningensansökan innehåller inte heller någon uppgift om bevis och vad som ska styrkas med bevisen enligt 42 kap. 2 § 3 p RB. Den innehåller inte heller någon särskild uppgift om att rätten är behörig enligt 42 kap. 2 § 4 p RB. Stämningensansökan är därför bristfällig även i de två delarna.

Följden av att stämningensansökan inte uppfyller de föreskrifter som framgår av 42 kap. 2 § RB är att rätten ska förelägga käranden att avhjälpa bristen enligt 42 kap. 3 § RB. Bristen är så allvarlig att stämningensansökan inte utan väsentlig olägenhet kan ligga till grund för en rättegång. Rättens föreläggande om att käranden ska avhjälpa bristen ska därför ske vid äventyr av avvisning.¹⁷⁸

Om käranden ger in en stämningensansökan som inte uppfyller föreskrifterna i 42 kap. 2 § 2 p RB och begär anstånd med att komplettera ansökan, och om rätten beviljar anståndet, ska rätten förelägga käranden enligt 42 kap. 3 § RB att avhjälpa bristen vid äventyr av avvisning till tidpunkten för anståndet, jfr 32 kap. 3 § RB. Även om rätten inte beviljar anståndet ska rätten enligt 42 kap. 3 § RB förelägga käranden att avhjälpa bristen. Om käranden avhjälper bristen efter föreläggandet ska rätten därefter utfärda stämning enligt 42 kap. 5 § 1 st RB. Om käranden då inte avhjälper bristen ska rätten avvisa kärandens talan, 42 kap. 4 § 1 st RB.¹⁷⁹

Följden av det nu sagda är att det är möjligt och tillåtet enligt 42 kap. RB att ge in en blank stämningensansökan. Det kan inte i sig leda till att rätten avvisar stämningensansökan.

¹⁷⁸ Se 42 kap. 3 och 4 §§ RB och SOU 1982:26 s. 473.

¹⁷⁹ SOU 1926:33 s. 37. Prop. 1983/84:78 s. 40. Käranden måste inte begära anstånd utan kan i stället avvakta rättens föreläggande. I den mån käranden avhjälper bristen inom föreläggandefristen saknar rätten möjlighet att avvisa kärandens talan.

Lagstiftaren har vid ett flertal tillfällen, däribland vid själva införandet av rättegångsbalken, genomfört lagändringar som syftat till att de stämningsansökningar som ges in till rätten ska vara tillräckligt fullständiga för att kunna ligga till grund för den kommande rättegången. Lagstiftaren har också övervägt att införa en möjlighet att omedelbart avvisa ansökningar med allvarliga brister. Det ansågs dock att en sådan möjlighet skulle riskera kärandens rättssäkerhet i allt för stor utsträckning.¹⁸⁰ Om käranden har gett in en blank stämningsansökan kan käranden förväntas ha för avsikt att avhjälpa eventuella brister. Resultatet av att en sådan möjlighet inte infördes är att rätten ska förelägga käranden att avhjälpa brister innan avvisning sker, i princip oavsett hur allvarliga bristerna är.

Mot bakgrund av de ändamål som legat till grund för regleringen om stämningsansökans utformning och lagstiftarens avsikter att skärpa kraven på stämningsansökningarnas fullständighet kan kärandens möjlighet att ge in en blank stämningsansökan framstå som problematisk. Lagstiftaren har specifikt eftersträvat att stämningsansökningar ska vara utförligare och mer fullständiga för att gynna processekonomi och effektiviteten i rättegångsförfarandet.¹⁸¹ Samtidigt som lagstiftaren eftersträvat att genom lagändringar skärpa kraven på att stämningsansökningar ska vara fullständiga har lagstiftaren också varit mån om att de skärpta kraven inte ska leda till att en kärande gör rättsförluster på grund av brister i stämningsansökan. Den avvägningen mellan olika ändamålsskäl förklarar också varför det är förenligt med 42 kap. RB att ge in även mycket bristfälliga ansökningar.

På så vis möjliggör 42 kap. RB att käranden kan ge in till och med en blank stämningsansökan, dvs. en stämningsansökan som inte innehåller några omständigheter till stöd för talan. Käranden kan alltså enligt 42 kap. RB ge in en stämningsansökan som i princip inte uppfyller några av föreskrifterna i 42 kap. 2 § RB och ändå ha möjlighet att avhjälpa bristerna utan att riskera att talan avvisas.

¹⁸⁰ Prop. 1983/84:78 s. 41.

¹⁸¹ Prop. 1983/84:78 s. 38.

Hur en blank stämningensansökan förhåller sig till ändring av talan

Som framgår i ovanstående avsnitt kan en stämningensansökan i princip inte vara så bristfällig att talan omedelbart ska avvisas. Förhållandet är i stället det motsatta eftersom rätten alltid ska förelägga käranden att avhjälpa bristerna.

En fråga som uppstår är om käranden i exempel 1 ska anses ha väckt talan. Av redogörelsen ovan framgår att rättegången inleds genom en skriftlig ansökan om stämning, 42 kap. 1 § RB och att talan anses väckt när ansökan om stämning kom in till rätten, 13 kap. 4 § 3 st RB.

Att en blank stämningensansökan inte uppfyller föreskrifterna för vad en stämningensansökan ska innehålla enligt 42 kap. 2 § RB förändrar inte att talan ska anses vara väckt vid den tidpunkt när stämningensansökan kom in till rätten. Det bekräftas av att det i doktrin också hänvisas till att frågor om taleändring kan aktualiseras vid kompletteringar av en stämningensansökan.¹⁸² Det stöds också av att HD har klargjort att svaranden redan i och med att käranden ger in en stämningensansökan både har ställning och intressen i egenskap av part. Av förarbeten till bestämmelsen om ändring av talan framgår dessutom att förbudet motiveras av hänsyn till svaranden.

Frågan om en taleändring är tillåten eller inte har betydelse för svaranden även om den uppkommer i stämningensstadiet av en rättegång. Det framstår därför inte rimligt att käranden skulle ha obegränsade möjligheter att ens i stämningensstadiet justera en stämningensansökan och därigenom ändra sin talan. På grund av det anförda ska talan anses vara väckt då en blank stämningensansökan kommer in till rätten.

Som framgår av redogörelsen ovan syftar 42 kap. 2 § RB bland annat till att möjliggöra bedömningar av om det föreligger en ändring av talan. Bedömningen av om kärandens nya yrkanden eller omständigheter utgör en ändring av talan ska nämligen jämföras med vad som framgår av stämningensansökan. När käranden kompletterar en blank stämningensansökan är dock

¹⁸² Fitger et al, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 42 kap. 3 § RB.

problemet att det ju inte finns någon annan information att jämföra med i den ursprungliga stämningsansökan.

Möjligheten att åberopa nya omständigheter till stöd för talan enligt 13 kap. 3 § 3 st RB
Att käranden ger in en blank stämningsansökan likt den i exempel 1 som inte innehåller någon redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet väcker också frågan om käranden kan komplettera stämningsansökan med sådana för rättsföljden omedelbart relevanta omständigheter eller om käranden därigenom ändrar saken i målet. Om den nya omständigheten medför att saken ändras får käranden inte åberopa omständigheten.

Utgångspunkten borde vara att det vid bedömningen av de omständigheter som käranden gör gällande genom en komplettering av en blank stämningsansökan är att samtliga omständigheter som käranden tillför till stämningsansökan kommer att vara nya omständigheter i jämförelse med vad som sedan tidigare framgår av stämningsansökan. För att det ska vara tillåtet att åberopa sådana nya omständigheter är det en förutsättning att saken därigenom inte ändras. Eftersom en blank stämningsansökan inte innehåller några omständigheter till grund för yrkandet är det naturligtvis svårt, och kanske rentav omöjligt, att klargöra vad som i ett sådant mål utgör saken. Av vad som framgår av förarbeten till rättegångsbalken och vad exempelvis Ekelöf och Olivecrona har anfört genom olika kriterier för att identifiera saken så kan inte yrkandet ensamt anses definiera vad som är saken. Det stöds också av att HD genom NJA 1977 s. 618 fann att grunderna som käranden åberopat till stöd för de framställda yrkandena är av betydelse för att kunna bedöma vad som är saken.

Att käranden i en blank stämningsansökan inte har redogjort för några omständigheter som åberopas till grund för yrkandet innebär rimligen i många fall att även om yrkandet är bestämt så är talan inte individualiserad på det sätt som lagstiftaren avsåg i motiven till rättegångsbalken. Av motiven framgår att om talans individualitet är beroende av den grund som åberopats till stöd för talan kan åberopandet av en annan grund förändra individualiteten och saken.¹⁸³ Eftersom den tidigare åberopade grunden kan vara helt avgörande för att

¹⁸³ SOU 1938:44 s. 186.

bedöma om saken har ändrats genom senare åberopande, innebär ett åberopande av en ny grund till stöd för talan i en situation när det inte ens finns någon tidigare grund att jämföra med att det inte är möjligt att bedöma om saken har ändrats.

Att saken har ändrats ska enligt Ekelöf förstås som att det efter ändringen är fråga om en annan rättsföljd. Eftersom rättsföljden, själva rättigheten eller förpliktelsen, inte i sig kan bestå av exempelvis ett beloppsyrkande måste rättsföljden också bestå av de åberopade omständigheterna till stöd för yrkandet.¹⁸⁴ Eftersom det inte är möjligt att på så vis förstå vad som utgör rättsföljden eller saken utifrån enbart yrkandet är det inte heller möjligt att klargöra vad som utgör saken utifrån en blank stämningsansökan.

Det borde inte heller utifrån Olivecronas kriterier om vad som utgör saken vara möjligt att bedöma vad som är saken i en talan som bygger på en blank stämningsansökan. En sådan ansökan innehåller förvisso ett yrkande men inga sådana omständigheter som skulle kunna redogöra för vad som utgör det åberopade saksammanhanget.¹⁸⁵ Eftersom det inte är möjligt att bedöma om en ny omständighet förändrar det saksammanhang som käranden åberopat är det inte heller möjligt att klargöra vad som utgör saken utifrån en blank stämningsansökan.

I doktrin och praxis har vidare anförts att förhållandet mellan vad som utgör en ny omständighet och saken ska förstås som att käranden kan åberopa en omständighet utan att ändra saken om käranden på grund av framtida res judicata hade varit förhindrad att åberopa omständigheten i en senare rättegång.¹⁸⁶ När det är fråga om en blank stämningsansökan är sådana bedömningar inte till någon hjälp eftersom det inte är möjligt att veta om käranden på grund av res judicata kommer att vara förhindrad att åberopa den nya omständigheten.

Vid bedömningen av vad som utgör saken i ett mål som bygger på en blank stämningsansökan är problemet alltså att det inte finns tillräcklig information i stämningsansökan för att kunna

¹⁸⁴ Ekelöf et al (2011). *Rättegång V*. s. 32-33. Se också Ekelöf (1950). Yrkandet, talan och saken. *Svensk Juristtidning (SvJT)*. s. 539.

¹⁸⁵ Jfr Olivecrona (1966). *Rätt och dom*. s. 263.

¹⁸⁶ Thornefors, Christer (December 2015, Karnov), kommentaren till rättegångsbalken 13 kap 3 § RB, fotnot 358.

avgöra vad som är saken. Det är först när kändanden kompletterar stämningensansökan med omständigheter som är av omedelbar relevans för rättsföljden som det kan bli möjligt att avgöra vad som är saken. Eftersom det inte är möjligt att klargöra vad som är saken i ett mål som bygger på en blank stämningensansökan kan kändanden inte åberopa en ny omständighet till stöd för sin talan med hänvisning till att saken därigenom inte skulle ha ändrats.

Möjligheten att framställa nytt yrkande på väsentligen samma grund enligt 13 kap. 3 § 1 st 3 p RB

Har kändanden givit in en blank stämningensansökan likt den i exempel 1 uppstår också frågan om kändanden kan framställa ett nytt yrkande.

Som framgått ovan kan begreppet grunden beskrivas som kändandens redogörelse för de rättsfakta som åberopats till stöd för yrkandet. Redan av en sådan beskrivning av vad som utgör grunden är det tydligt att det utifrån en blank stämningensansökan är svårt att avgöra om ett nytt yrkande kan anses stödja sig på väsentligen samma grund. Eftersom en blank stämningensansökan som den i exempel 1 saknar en redogörelse för de rättsfakta som åberopas till stöd för yrkandet saknar en sådan ansökan också helt och hållet grund. Oavsett vilket betraktningssätt man väljer för att bedöma om ett nytt yrkande bygger på väsentligen samma grund, exempelvis om det ska röra sig om delvis samma rättsfakta eller om den tidigare grunden och den senare grunden ska vara i huvudsak desamma, är det inte möjligt att utgå från en stämningensansökan som helt saknar grund. Eftersom det inte är möjligt att sätta den väsentligen samma grunden i relation till den tidigare grunden kan det inte heller anses vara tillåtet att mot en blank stämningensansökan framställa ett nytt yrkande som bygger på väsentligen samma grund enligt 13 kap. 3 § 1 st 3 p RB.

Förhållandet mellan 42 kap. 3 § RB och 13 kap. 3 § RB

På grund av förbudet mot att ändra en väckt talan kan en kändanden som gett in en blank stämningensansökan inte åberopa en ny omständighet till stöd för sin talan och inte heller framställa ett nytt yrkande som stöder sig på väsentligen samma grund. Kändanden kan därför inte heller avhjälpa bristen i en blank stämningensansökan. Att ett avhjälpande av en brist enligt 42 kap. 3 § RB kan utgöra en otillåten ändring av talan betyder att 13 kap. 3 § RB är den

bestämmelse som reglerar i vilken utsträckning en stämningensansökan kan kompletteras och ändå kunna ligga till grund för en rättegång. Utgör kompletteringen av en stämningensansökan en ändring av talan ska informationen som tillkommit genom ändringen avvisas. Det betyder att kändanden inte kan nå någon framgång med den ursprungliga blanka stämningensansökan. Kändanden är i stället hänvisad till att väcka en ny talan genom att ge in en mer fullständig stämningensansökan. Att kändanden behöver väcka en ny talan borde, vilket också har bekräftats av lagstiftaren i förarbeten till ändringar av rättegångsbalken, inte medföra några större rättsförluster för kändanden. Den situation där kändanden kan komma att göra en rättsförlust är rimligen framförallt om det föreligger någon form av frist inom vilken kändanden ska ha väckt talan och om den fristen har löpt ut vid tiden för väckandet av kändandens nya talan.

Att kändanden avhjälpes brister i stämningensansökan är sannolikt i de allra flesta fallen helt oproblematiskt. Om kändanden har gett in en blank stämningensansökan är det dock en möjlighet att kändandens avhjälpande av brister enligt 42 kap. 3 § RB innebär att kändanden företar en otillåten ändring av talan enligt 13 kap. 3 § RB. Det framgår inte av förarbeten hur lagstiftaren har avsett att en sådan konflikt mellan bestämmelserna ska lösas. Det kan i en sådan situation vara motiverat att utifrån bestämmelsernas ändamål försöka bedöma om det föreligger skäl som kan motivera att en regel ska ha företräde framför en annan.

För den uppfattningen att en kändande borde få avhjälpas brister i en stämningensansökan, nästan oavsett hur bristfällig ansökan än är, talar det faktum att avhjälpandereglerna syftar till att stämningensansökan ska bli så utförlig och fullständig att den kan fylla de funktioner som den är avsedd att göra.¹⁸⁷ Ändamålsskäl bakom 42 kap. 3 § RB är på så vis samma ändamålsskäl som ligger till grund för stämningensansökan som sådan. Att kändanden borde få komplettera en blank stämningensansökan genom avhjälpande enligt 42 kap. 3 § RB kan därför motiveras med att stämningensansökan på så vis blir fullständig och att rätten därefter kan utfärda stämning. Det kan leda till att rättegången kan fortsätta på ett mer effektivt sätt än om ansökan hade avvisats och kändanden i stället behövt ge in en ny stämningensansökan. Genom att kändanden kompletterar en blank stämningensansökan med en redogörelse för omständigheter borde det

¹⁸⁷ SOU 1926:33 s. 36 samt prop. 1983/84:78 s. 37-38.

därefter också vara möjligt att bedöma frågor om det föreligger litispendens eller res judicata. På så vis tillgodoser ju möjligheten att avhjälpa brister i en ansökan enligt 42 kap. 3 § RB att stämningsansökan kan uppfylla alla de funktioner som lagstiftaren avsett. Att kändanden borde få ändra sin talan genom avhjälpan av brister i talan kan också motiveras av att det i motiven till rättegångsbalken framstår som att bestämmelsen om ändring av talan främst behandlar den situation att kändanden vill framställa ett nytt yrkande eller åberopa ny omständighet i ett senare skede av rättegången. Lagstiftaren ansåg ju att det var lämpligt att kändanden kunde åberopa en ny omständighet eller framställa nytt yrkande på grund av att det kan ha inträffat en omständighet under den pågående rättegången.¹⁸⁸ Det är alltså möjligt att tänka sig att lagstiftaren inte avsett att förbudet mot ändring av talan skulle vara tillämpligt så tidigt i rättegången och att det därför inte finns någon begränsning av i vilken utsträckning som en kändande kan avhjälpa brister i stämningsansökan.

Mot uppfattningen att kändanden borde få avhjälpa brister i stämningsansökan, hur allvarliga de än är, talar å andra sidan de skäl som motiverar förbudet mot ändring av talan. Som framgått ovan har förbudet motiverats av en mängd olika skäl, exempelvis att det kan förhindra att rättegången väsentligen fördröjs, att det möjliggör en avgränsning av rättegången och därigenom processföremålet och av hänsyn till rätten och svarande. Att kändanden inte borde få avhjälpa bristen i en blank stämningsansökan stöds alltså av att det kan utgöra en otillåten ändring av talan och att ett avhjälpan av brister i en ansökan kan ha påverkan på svarandens intressen. Rättegångsbalkens systematik verkar bygga på att de omständigheter som kändanden inte får åberopa på grund av att de utgör en ändring av talan i stället får göras gällande genom att kändanden får väcka en ny talan. I ett ”normalfall” borde det faktum att kändanden behöver återkalla sin stämningsansökan och väcka en ny talan inte heller medföra att rättegången väsentligen fördröjs och borde inte heller medföra några särskilt stora kostnader för parterna.

En annan möjlighet är att lagstiftaren har avsett att kändanden borde få avhjälpa brister i stämningsansökan, även om det innebär att talan ändras, om det sker innan stämning utfärdas.

¹⁸⁸ SOU 1938:44 s. 185.

En sådan uppfattning stöds möjligen av att det i förarbeten till både själva rättegångsbalken och senare lagändringar framgår att det ansetts särskilt angeläget att käranden föreläggs att avhjälpa brister som består i att yrkandet inte är bestämt eller käranden inte åberopat någon grund.¹⁸⁹ Det stöds också av vad tingsrätten fann i det mål som används för att exemplifiera en blank stämningsansökan i början av uppsatsen. Tingsrätten ansåg ju att käranden har en rätt att komplettera stämningsansökan enligt 42 kap. 3 § RB.¹⁹⁰

Att det skulle finnas en sådan underförstådd möjlighet att ändra en väckt talan innan stämning utfärdats motsägs däremot av ordalydelsen i de relevanta bestämmelserna. Av 42 kap. 1 § RB framgår att den som vill inleda rättegång skriftligen ska ansöka om stämning, av 13 kap. 4 § 3 st RB framgår att talan anses väckt då ansökan om stämning inkommer till rätten och av 13 kap. 3 § RB framgår att väckt talan inte får ändras. Av bestämmelsernas ordalydelse framgår inte att det skulle finnas något undantag som möjliggör att ett avhjälpande av en brist i en stämningsansökan inte skulle kunna utgöra en förbjuden taleändring. Att käranden skulle ha en sådan möjlighet att ändra sin talan innan stämning utfärdas motsägs möjligen också av att det inte framgår av förarbeten att det skulle finnas en sådan möjlighet och att det delvis motsägs i doktrin. Ett annat skäl till att käranden inte borde få avhjälpa brister i en blank stämningsansökan är att rätten i den situationen är förhindrad att bedöma frågor om litispens och res judicata. Att rätten behöver förelägga en kärande att inkomma med omständigheter till stöd för talan innebär att rätten först efter kompletteringen kan bedöma om det föreligger sådana rättegångshinder.

I de flesta fall är frågan antagligen inte av någon större praktisk betydelse eftersom käranden kan ge in en ny stämningsansökan för det fall att en komplettering av en blank stämningsansökan skulle visa sig vara otillåten enligt 13 kap. 3 § RB. Det är dock fortfarande möjligt att tänka sig en situation där frågan kan vara avgörande för om en part kommer att kunna nå framgång med en rättegång, nämligen i de situationer där tidpunkten för när talan ska anses väckt är av betydelse.

¹⁸⁹ SOU 1926:33 s. 37. Se också Prop. 1983/84:78 s. 40.

¹⁹⁰ Örebro tingsrätts mål T 4356-13.

Vad betyder en blank stämningsansökan för bedömningar av litispens och res judicata

Av vad som framgått av redogörelsen ovan är ett av syftena med att stämningsansökan ska ha det innehåll som framgår av föreskrifterna i 42 kap. 2 § RB att rätten ska kunna bedöma om det föreligger rättegångshinder i form av litispens enligt 13 kap. 6 § RB och res judicata enligt 17 kap. 11 § RB.

Om käranden har gett in en blank stämningsansökan kan rätten rimligen inte bedöma om det föreligger sådana rättegångshinder. Bedömningen av om det föreligger litispens ska göras enligt samma kriterier som bedömningen av om det föreligger res judicata på grund av att saken redan är rättskraftigt avgjord. Som också framgått ovan borde det inte utifrån en blank stämningsansökan vara möjligt att avgöra vad som är saken för prövning.

Att rätten inte kan bedöma om det föreligger litispens eller res judicata när käranden ger in en blank stämningsansökan är däremot inte problematiskt på samma sätt som i fråga om ändring av talan. Av 34 kap. 1 § RB framgår att rätten ska pröva om det föreligger rättegångshinder så snart det finns det finns anledning till det, till skillnad från vad som framgår av 13 kap. 3 § RB där det är tidpunkten för när talan väcktes som är av betydelse. Den tidpunkt då rätten ska pröva om det föreligger rättegångshinder i form av litispens eller res judicata är alltså en annan än i fråga om ändring av talan.

Är stämningsansökan bristfällig på så vis att det inte är möjligt att bedöma om det föreligger rättegångshinder i form av litispens eller res judicata ska rätten förelägga käranden att avhjälpa bristen enligt 42 kap. 3 § RB. Om käranden inte avhjälper bristen ska talan avvisas enligt 42 kap. 4 § RB. Eftersom käranden måste komplettera stämningsansökan med en redogörelse för omständigheter för att undvika att talan avvisas kommer rätten efter kompletteringen att kunna pröva om det föreligger rättegångshinder i form av litispens eller res judicata. Skulle rätten finna att det redan pågår en rättegång om samma fråga eller att saken redan är avgjord genom en lagakraftvunnen dom ska rätten avvisa talan på grund av rättegångshinder enligt 42 kap. 4 § 2 st RB.

Att kändan ger in en blank stämningssökan innebär alltså inget hinder för rättens möjligheter att pröva om det föreligger rättegångshinder i form av litispendens eller res judicata utan har enbart betydelse för vid vilken tidpunkt rätten kommer att göra prövningen.

Preklusion

Det har redan i avsnitten ovan konstaterats att även en blank stämningssökan medför att talan ska anses vara väckt från den tid när en sådan stämningssökan inkom till rätten. Även i de fall då det föreligger en lagstadgad frist om att talan ska väckas inom en viss tid ska kändan anses ha väckt talan om en blank stämningssökan kommer in till rätten inom fristen.

Av NJA 1990 s. 366 och senare praxis framgår att HD har funnit att en ändring av en talan som är tillåten enligt rättegångsbalken är tillåten även efter en lagstadgad talefrist om inte särskilda ändamålsskäl medför en annan bedömning. Det är alltså en förutsättning för att en talan ska få ändras efter att en talefrist löpt ut att ändringen är tillåten enligt rättegångsbalken. Av vad som framgått ovan borde en komplettering av en blank stämningssökan inte anses vara tillåten enligt 13 kap. 3 § RB.

Det medför att en kändan som gett in en blank stämningssökan för att ha väckt talan innan en talefrist löper ut inte kommer att kunna åberopa nya omständigheter efter talefristen. Eftersom talefristen har löpt ut är kändan därför förhindrad att väcka en ny talan, vilket innebär att kändan kan ha gjort en rättsförlust.

Även om en sådan komplettering vore tillåten ska ändringen i sin tur prövas mot de ändamålsskäl som ligger till grund för den enskilda regeln om talefrist för att klargöra om ändringen ska vara tillåten eller inte.

Preskription

Om käranden väljer att utforma sin stämningsansökan som en blank stämningsansökan likt den i exempel 1 kan det också ha betydelse för om käranden därigenom kan uppnå preskriptionsbrytande verkan.

Situationen kan ju vara den att käranden skyndar sig att ge in en stämningsansökan som saknar en redogörelse för omständigheterna, alltså den information som preciserar fordran, för att förhindra att en fordran preskriberas. Precisering av fordran skulle då kunna göras efter preskriptionsfristen. Även om käranden genom att ge in en sådan ansökan har väckt talan på så vis som avses i 5 § 3 p PreskL framstår det som osäkert att käranden därigenom också skulle kunna förhindra att fordran preskriberas.

För att ett utomprocessuellt krav ska ha preskriptionsbrytande verkan måste det som anförts ovan vara preciserat. För det fall att stämningsansökan inte innehåller några omständigheter som preciserar eller redogör för vilken fordran som avses eller vad fordran beror på framstår det inte rimligt att käranden därigenom skulle kunna uppnå ett preskriptionsavbrott. Ändrar käranden sin talan, vilket i och för sig borde vara otillåtet enligt vad som anförts ovan, gäller rimligen preskriptionsavbrottet från den tidpunkt då ändringen gjordes. Som också anförts finns det inte några tydliga skäl till varför den borgenär som skickar ett utomprocessuellt krav skulle hamna i ett sämre läge än den borgenär som ger in en blank stämningsansökan och i efterhand ändrar sin talan med stöd av 13 kap. 3 § RB och därigenom preciserar omständigheterna kring fordran.

Sammantaget borde käranden inte kunna ge in en blank stämningsansökan innan preskriptionsfristen och senare komplettera ansökan för att på så vis uppnå ett preskriptionsavbrott. En sådan ändring borde alltså vara otillåten enligt 13 kap. 3 § RB och även om ändringen vore tillåten är det inte säkert att preskriptionens omfattning kan utökas genom en ändring av talan.

Slutsatser

Uppsatsen behandlar frågan om hur reglerna om stämningens ansökans utformning förhåller sig till andra processuella regler och vilken betydelse det har för ett antal olika frågor om stämningens ansökan saknar en redogörelse för omständigheter.

Det förhållande som är mest intressant är förhållandet mellan vad som kan antingen sägas vara enbart 42 kap. 3 § RB eller hela 42 kap. RB i förhållande till 13 kap. 3 § RB. Reglerna om stämningens ansökans utformning bygger på att stämningens ansökan av flera olika skäl ska ha ett visst innehåll som framgår av 42 kap. 2 § RB. Är stämningens ansökan enligt 42 kap. 2 § RB bristfällig ska käranden föreläggas att avhjälpa bristen. I de allra flesta fall torde ett avhjälpande av en brist enligt 42 kap. 3 § RB inte överhuvudtaget vara problematiskt i förhållande till förbudet mot att ändra en väckt talan. När stämningens ansökan är vad som i den här uppsatsen kallas en blank stämningens ansökan blir däremot förhållandet mellan reglerna mer problematiskt.

Det finns inte i 13 kap. 3 § RB, eller någon annanstans i rättegångsbalken, något uttalat undantag om att förbudet att väckt talan inte får ändras inte skulle vara tillämpligt i de situationer då käranden avhjälpas brister i en stämningens ansökan. En kärande som ger in en stämningens ansökan som saknar omständigheter till grund för yrkandet enligt 42 kap. 2 § 2 p RB ska anses ha väckt talan enligt 13 kap. 4 § 3 st RB och ska enligt 42 kap. 3 § RB föreläggas att avhjälpas bristen. Käranden ska då avhjälpas bristerna i stämningens ansökan genom att åberopa omständigheter till grund för sin talan.

Av undersökningen har framgått att det utifrån en blank stämningens ansökan inte är möjligt att bedöma vad som utgör saken, eller om saken har ändrats, eftersom det i stämningens ansökan inte finns några omständigheter att jämföra de nya omständigheterna med. Eftersom det inte är möjligt att klargöra vad som utgör saken i ett mål som bygger på en blank stämningens ansökan borde det enligt 13 kap. 3 § 3 st RB inte vara tillåtet att åberopa en ny omständighet till stöd för yrkandet.

Av undersökningen framgår också att eftersom en blank stämningsansökan inte innehåller någon grund så är det inte tillåtet att framställa ett nytt yrkande som stödjer sig på väsentligen samma grund enligt 13 kap. 3 § 1 st 3 p RB. Det är alltså så att den brist i stämningsansökan som rätten ska förelägga käranden att avhjälpa enligt 42 kap. 3 § RB samtidigt kan utgöra en otillåten ändring av talan enligt 13 kap. 3 § RB.

Undersökningens slutsats är att bestämmelserna i 42 kap. 3 § RB och 13 kap. 3 § RB inte till sina ordalydelser är förenliga i de fall då käranden har gett in en stämningsansökan som saknar omständigheter till stöd för yrkandet. Det är också svårt att mot bakgrund av förarbeten, praxis och doktrin konstatera hur en sådan situation borde lösas och vilken bestämmelse och vilka ändamål som ska anses väga tyngst.

Att käranden ger in en blank stämningsansökan borde däremot inte ha någon betydelse för rättens möjligheter att bedöma om det föreligger rättegångshinder på grund av litispendens i 13 kap. 6 § RB eller res judicata i 17 kap. 11 § RB. Eftersom stämningsansökan är bristfällig enligt 42 kap. 2 § 2 p RB ska rätten förelägga käranden att avhjälpa bristen och komplettera ansökan med en redogörelse för omständigheter till stöd för yrkandet och därefter pröva om det föreligger sådana rättegångshinder.

De situationer där en kärande kan ha anledning att ge in en blank stämningsansökan är rimligen i de fall där käranden vill väcka talan innan en lagstadgad talefrist löpt ut eller för att förhindra preskription. Att käranden väckt talan genom en blank stämningsansökan och åberopar omständigheter till stöd för sitt yrkande först i en komplettering kan dock komma att utgöra en otillåten ändring av talan. Sammantaget kan sägas att det kan finnas en risk att en kärande som ger in en blank stämningsansökan i syfte att ha väckt talan innan en talefrist löper ut eller innan preskription inträder inte får komplettera sin stämningsansökan i efterhand.

Litteratur- och källförteckning

Litteratur

Böcker

Ekelöf, Per Olof (1996). *Rättegång. H. II.* 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik (2002). *Rättegång. H. I.* 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif & Edelstam, Henrik (2006). *Rättegång. H. III.* 7 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik & Pauli, Mikael (2011). *Rättegång. H. V.* 8 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Forsström Jan (1982). *Preskription av fordringar, Kommentarer till den nya lagen.* Liberförlag, Stockholm.

Gärde, Natanael (1949). *Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande: med kommentar.* Norstedt, Stockholm.

Hassler, Åke (1963). *Svensk civilprocessrätt.* A B. Nordiska bokhandeln, Lund.

Kleineman, Jan (2013). Rättsdogmatisk metod. I *Juridisk metodlära*, Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), s. 21-45. Studentlitteratur, Lund.

Lindell, Bengt (1993). *Processuell preklusion: av nya omständigheter eller bevis rörande saken.* 1 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Lindell, Bengt (2003). *Civilprocessen.* 2 uppl. Iustus Förlag, Uppsala.

Lindskog, Stefan (2002). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid.* 2 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm.

Lindskog, Stefan (2011). *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter en viss tid.* 3 uppl. Norstedts juridik, Stockholm.

Mellqvist, Mikael & Persson, Ingemar (2011). *Fordran & skuld*. 9 uppl. Iustus förlag, Uppsala.

Nordh, Robert (2006). *Praktisk process, processens ram i tvistemål*. 2 uppl. Iustus förlag, Uppsala.

Olivecrona, Karl (1966). *Rätt och dom*. 2 uppl. Stockholm, P.A Norstedt & Söners förlag.

Rodhe, Knut (1994). *Obligationsrätt*. Norstedts Juridik, Lund.

Sandgren, Claes (2015). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod och argumentation*. 3 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm.

Westberg, Peter (1988). *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p 1*. Juristförlaget i Lund, Lund.

Artiklar

Ekelöf, Per Olof (1950). Yrkandet, talan och saken. *Svensk Juristtidning (SvJT)*. s. 521-546

Ekelöf, Per Olof (1957). Ändring av talan. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 305-326.

Jacobson, Herbert (2005). Vad kan en skadevällare behöva veta om sin förpliktelse? *Juridisk Tidskrift*, Vol. 4, häfte 2005/2006, s. 889-893.

Lindskog, Stefan (2012). Om att gå över ån – en replik. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 587-590.

Sandgren, Claes (2005). Är rättsdogmatiken dogmatisk? *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 118, nr 4-5, s. 648-656.

Pauli, Mikael (2009). Föreligger litispændens när omfattningen av en framtida doms rättskraft är osäker? *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 735-747.

Pauli, Mikael & Edelstam, Henrik (2012). ”Över ån för att hämta vatten?” – en analys av ett HD-avgörande om ändring av talan. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 474-487.

Pauli & Edelstam (2012). ”Över ån...”- en duplik. *Svensk Juristtidning (SvJT)*, s. 760-764.

Svensson, Eva-Maria (2014). De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion. *Juridisk Publikation*, vol. 1, s. 211-226.

Offentligt tryck

Propositioner

Proposition 1983/84:78. *Om ändringar i rättegångsbalken m.m.*

Proposition 1986/87:89. *Om ett reformerat tingsrättsförfarande.*

Proposition 1999/2000:26. *Effektivisering av förfarandet i allmän domstol*

Statens offentliga utredningar

SOU 1926:33. Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning.

Tredje delen. *Rättegången i tvistemål.*

SOU 1938:44. Processlagsutredningens förslag till rättegångsbalk II. *Motiv m.m.*

SOU 1982:26. Delbetänkande av rättegångsutredningen. *Översyn av rättegångsbalken 1.*

Processen i tingsrätt Del B. Motiv m.m.

Övriga källor

Fitger, Peter, Sörbom, Monika, Eriksson, Tobias, Hall, Per, Palmkvist, Ragnar & Renfors Cecilia, Rättegångsbalken (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till rättegångsbalken.

Thornefors, Christer (December 2015, Karnov), kommentaren till rättegångsbalken.

Rättsfall

Örebro tingsrätts mål T 4356-13

Örebro tingsrätts mål Ö 2620-14

NJA 1952 s. 535

NJA 1955 s. 352

NJA 1977 s. 618

NJA 1977 s. 827

NJA 1981 s. 1188

NJA 1984 s. 733

NJA 1989 s. 614

NJA 1990 s. 366
NJ 1990 s. 660
NJ 1995 s. 644
NJ 1996 s. 553
NJ 1996 s. 751
NJ 1998 s. 278
NJ 1999 s. 520
NJ 2002 s. 241
NJ 2003 s. 460
NJ 2005 s. 295
NJ 2005 s. 843
NJ 2006 s. 326
NJ 2006 s. 605
NJ 2010 s. 384
NJ 2011 s. 718
NJ 2013 s. 813
NJ 2014 s. 677

Jag, Sebastian Lundborg, registrerades första gången HT16. Jag har inte deltagit i något tidigare examinationstillfälle.